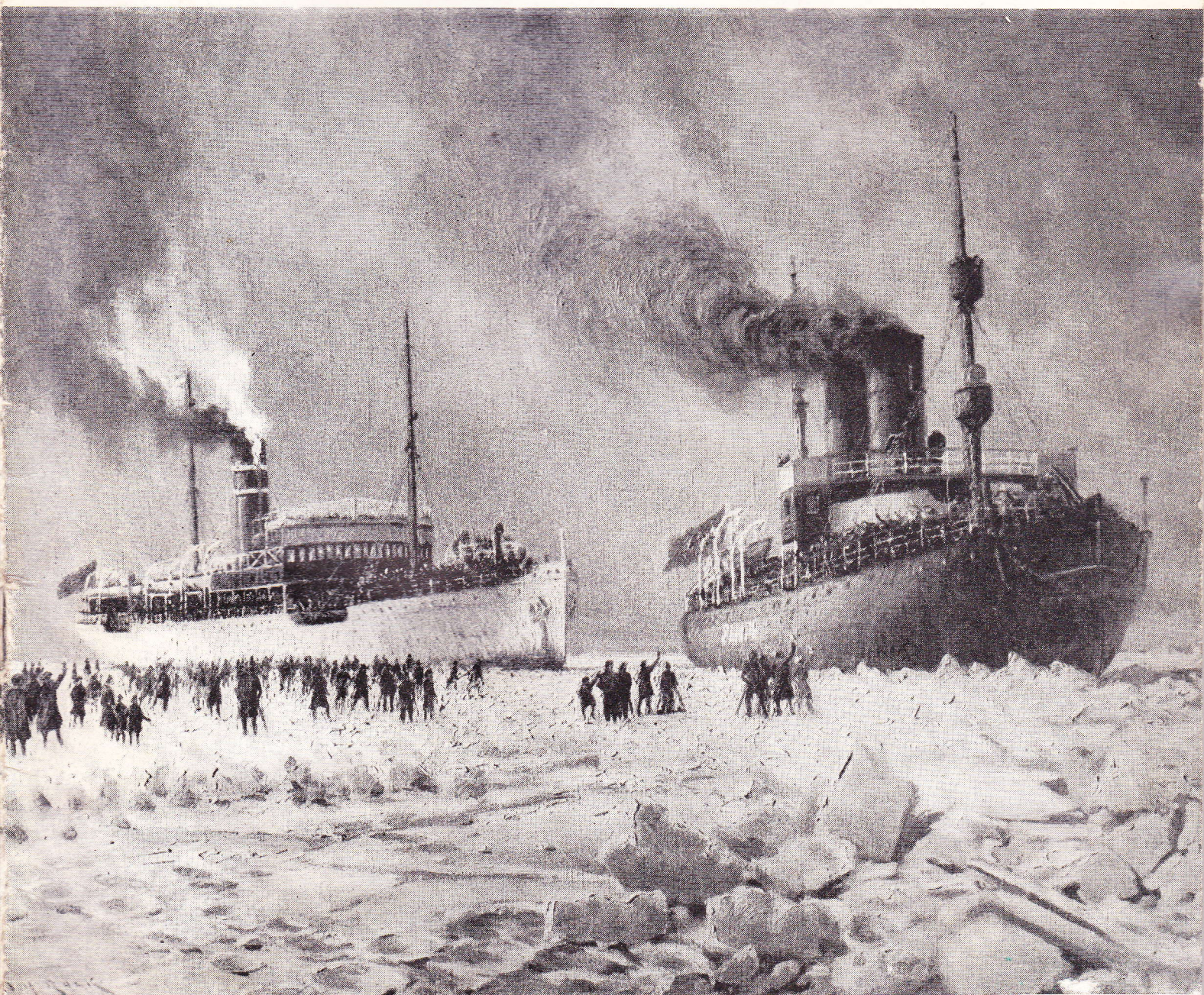

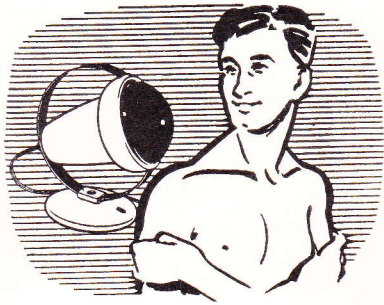
KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

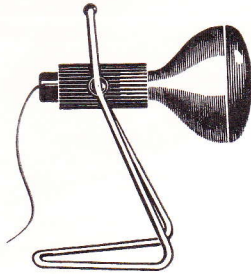
N:o 2 1958

Jääkärit saapuivat helmikuun 25. päivänä 1918 Valkoisen Suomen pääkaupunkiin Vaasaan. He olivat suorittaneet höyrylaiva Arcturuksella ja jäänsärkijä Sammolla 12 vuorokautta kestäneen matkan Itämeren ja Pohjanlahden jäisten ulappain yli Libausta viipymättä täyttääkseen taisteluun nousseen vapausarmeijan joukko-osastojen yli 1500 päällystöpaikkaa ja johtaakseen nämä joukot kevättalven kuluessa voittoisaan ratkaisuun Suomen itsenäisyyden ja vapauden lopulliseksi sinetöimiseksi.

Terveyttä ja kuntoa lämmöstä

Lämmöllä on tunnetusti parantava vaikutus monissa suhteissa. Philipsin Infraphil-lampun erikoinen lämpöteho perustuu siihen, että sen kehittämä **infrapunainen säteily** läpäisee ihon uloimmat kerrokset ja elvyttää verenkiertoa.

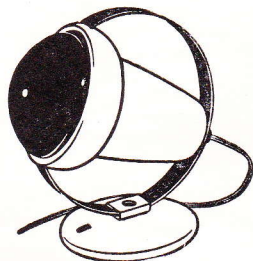
Infraphil-säteily tunkeutuu ihon alaisiin kudoksiin ja vaikuttaa parantavasti reumaattisissa kivuissa, iskiaksessa, lihassäryissä ja vilustumisessakin. Infraphil sopii kotikäyttöön koko perheen terveydenhoidossa. Se parantaa nopeasti venähtymät, nyrjähdykset ja ruhjevammat. Lisäksi se on kauneudenhoitokeino pitäen hipiän nuorena ja kimmoisana.

Vakavissa tapauksissa aina ensin yhteys lääkäriin.

Kysykää alan liikkeistä!

Kevyt malli 3950:—

Torpedomalli 4950:—

PHILIPS

★
infraphil

NOKIAN VAAHTOKUMIPATJA – terveellisen levon patja

Nokian vaahtokumipatja kannattaa tasaisesti kehoanne ja antaa jokaiselle lihakselle miellyttävän, terveellisen levon.

Se on helppo pitää puhtaana — sitä ei koskaan tarvitse piiskata.

Päällinen parhainta patjakangasta.

(muistattehan, että vaahtokumipatja tarvitsee kovan alustan. Sitä ei pidä käyttää suoraan jousiverkoston päällä)

NOKIAN vaahtokumipatja kestää vuosikautsia joustavana ja kimmoisana — siihen ei tule kuoppia tai painautumia.

NOKIA

Kannattaa tutustua myös NOKIAN vaahtokumilevyihin. Niistä saatte mainioita pehmusteita esim. huonekaluihin.

No 2

15. 2. 1958
2. vuosikerta

KANSA TAISTELI

– miehet kertovat

KERTOMUKSIA SOTIEMME TAPAHTUMISTA

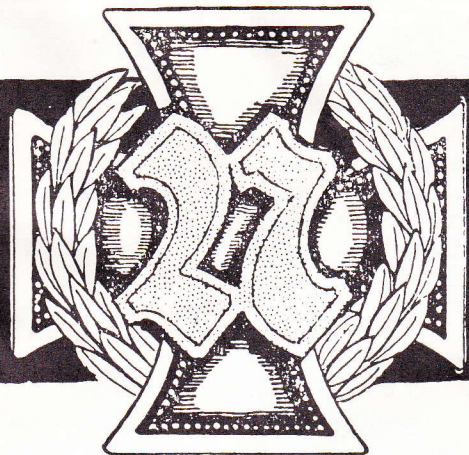
PÄÄTOIMITTAJA: Kenraaliluutnantti A. Blick. TOIMITUSKUNTA: Puheenjohtaja kenraaliluutnantti K. L. Oesch, jäsenet kenraalimajuri Verner Gustafsson, kenraalimajuri R. Lagus, kontra-amiraali S. Sundman, eversti L. Harvila, eversti B. Ikonen, eversti E. Kuussaari, eversti G. Magnusson, eversti Valo Nihtilä, eversti U. A. Tähtinen, varatuomari Julius Lagus, vääpeli G. Lehti. TOIMITUS: Päätoimittaja Munkkiniemi, Dosentintie 2, puh. 48 20 50, toimittajat Simonk. 12 A 4, puh. 66 26 96. KONTTORI: Helsinki, Korkeavuorenk. 28. Puhelimet: tilaukset 19 367, levikinhuolto 62 22 71. Postisiirtotili n:o 94941. KUSTANTAJA: Sanoma Osakeyhtiö.

ILMESTYY VUONNA 1958 12 NUMEROA, JOISTA 2 KAKSOISNUMEROA. TILAUSHINTA 600 MK

K. L. OESCH

25. 2. 1958

Jääkärien paluusta Saksasta 40 vuotta

SUOMEN suuriruhtinaskunnan passiivinen vastarinta keisarillisen Venäjän harjoittamaa järjestelmällistä sortoa ja laittomuutta vastaan oli menettänyt tehonsa ja merkityksensä ensimmäisen maailmansodan alkaessa 1914. Saman vuoden marraskuussa perustuslakimme vastainen menettely huipentui tsaarin Venäjän suunnitelmaan, jonka tarkoituksena oli tuhota lopullisesti oikeutemme, kansalliset laitoksemme ja vapautemme. Lukuisten nuorten Suomen miesten realistiseksi vakaumukseksi tuli silloin, että aatteellisen oikeustaistelun tietä ei enää voitu kulkea. Koska sortaja oli pannut lain viralta ja vieras mahti polkenut maahan kaikki, mikä oli ollut pyhää ja arvokasta, tuli näiden miesten tunnuslauseeksi: *irti Venäjältä, Suomi itsenäiseksi.*

Näin mullistavaa ja radikaalista muutosta silloin maassamme vallitseviin oloihin ei tietenkään voitu välittömästi saavuttaa, koska vielä lukuisat venäläiset joukot olivat sortajan vallan tukena maassamme. Tois-taiseksi oli odotettava sotatilanteen kehittymistä meille otolliseksi. Tosin sodan voittajan ennustaminen silloin vielä oli täysin hämärän peitossa, vaikkakin Berliiniin pyrkivien venäläisten joukkojen tie oli jo alkusyksystä 1914 Tannenbergin ja Masurin järvien taisteluissa Hindenburgin toimesta armottomasti katkaistu.

Aktiiviseen toimintaan valmistautumista kannattavien piirissä vahvistuikin käsitys, että ainoastaan Venäjän häviön kautta, tapahtui se sitten joko keisarillisen armeijan taisteluvoiman ehtymisen ja tuhoutumi-

sen tai vallankumouksen, tai näiden molempien yhteisvaikutuksen ansiosta, oli Suomen pelastuksen tie kulkeva. Venäjän voiman kulumista ja häviötä odotettaessa oli kuitenkin valmistauduttava toimintaan sortajaa vastaan käyttämällä kaikki muuttuvan tilanteen tuomat mahdollisuudet hyväksi ja valmistautumalla panemaan tarpeen vaatiessa myös voimaa voimaa vastaan.

Tämä oli se aatteellinen pohja ja todennäköisyyslaskelma, joka sai vastaiset jääkärit lähtemään maastaan valmistautuakseen Saksassa, silloisessa Venäjän vihollismaassa, tulevaan tehtäväänsä. Tämä lähes 2000 miestä käsittäväksi kasvanut joukko, joka sai nimekseen Kuninkaallinen Preussilainen Jääkäripataljoona N:o 27, sai Lockstedtin leirillä Holsteinissa sotilaallisen kasvatuksensa ja koulutuksensa. Sortajamaansa joukkoja vastassa seistessään Saksan itärintamalla se sai sota- ja rintamatottumuksensa.

Saksan sotatoimet olivat menestyksellisiä Venäjää vastaan erityisesti vuoden 1915 kuluessa; rintamat siirtyivät silloin vahvasti itään. Seuraavana vuonna Saksa pystyi torjumaan Venäjän suurisuuntaiset vastahyökkäykset, joiden tuli jatkuu jälleen seuraavana keväänä. Mutta Venäjän kansa alkoi jo olla lopen väsynyt toivottomalta näyttävään sotaan. Taloudellinen tilanne kiristyi, alettiin lakkoilla, ja vallankumoukselliset aatteet saivat laajaa kannatusta. Maaliskuun puolivälissä 1917 toimeenpannulla vallankumouksella tsaari pantiin viralta. Tämän välittömänä seurauksena oli Venäjän puolustusvoimien kurin tuhoisa heikkeneminen, vaikkakin venäläinen sotamies saksalaisen imperialismin nujertamisen nimessä vielä jonkin aikaa pystyi hyökkäykselliseenkin toimintaan. Venäjän armeijan hajaantumisprosessi jatkui kuitenkin, ja muutamien kuukausien kuluttua se oli täydellisessä taistelukyvyttömyyden tilassa. Saksalaiset valloittivat syksyn 1917 kuluessa Riigan, Saarenmaan ja Hiidenmaan.

Marraskuussa Lenin ja Trotski panivat toimeen bolsheviikkikumouksen, ja uusi sotavoimien komentaja, entinen vänrikki Krylenko ehdotti saksalaisille aselepoa, joka solmittiin joulukuun 15 päivänä. Rauhaneuvottelut keskeytyivät kuitenkin, jonka vuoksi keskusvaltojen oli vielä jatkettava etenemistään. Lyhyessä ajassa rintama siirtyikin Pohjoisessa Viron itärajalle ja etelässä Donille. Venäjä oli kypsytynyt rauhaan, joka solmittiin 3. 3. 1918 Brest-Litovskissa, missä venäläiset Saksan vaatimuksesta uudelleen tunnustivat Suomen itsenäisyyden, joka kerran jo oli tunnustettu vuoden vaihteessa 1917/18.

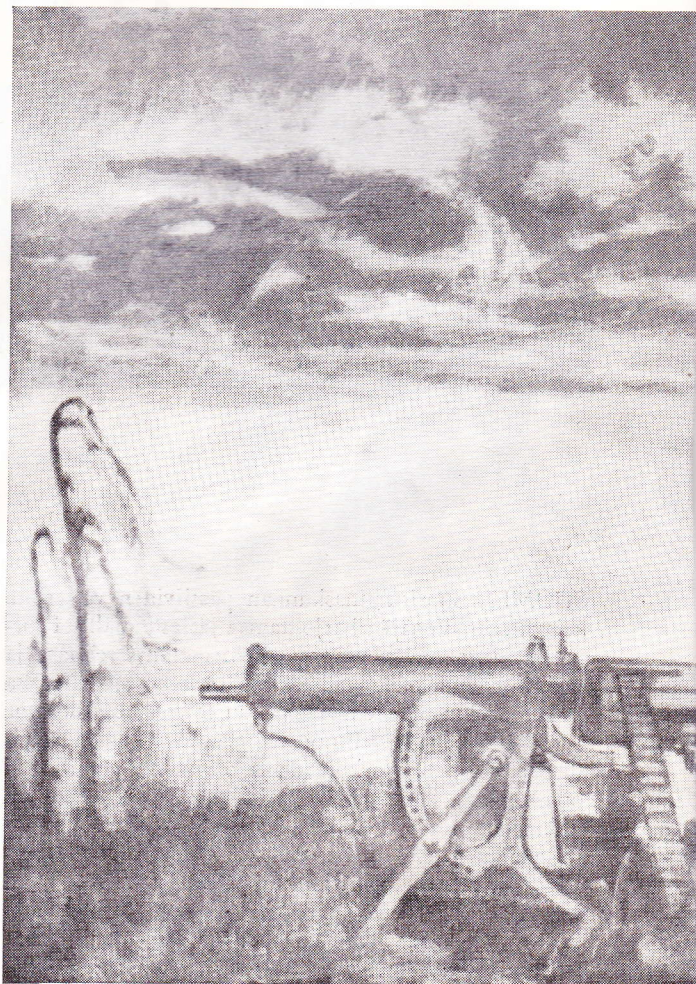
Näytti siltä kuin jääkärien toiveet ja todennäköisyyslaskelmat olisivat toteutuneet ja Suomen itsenäisyyksiin päämäärä saavutettu ilman miekan iskua. Mutta katsotaanpas kuinka kävi!

Maaliskuun vallankumous oli vienyt Suomen itsenäisyyksiin ja jääkäri liikkeen jättäisäskeseen lähemmäksi päämääräänsä, se näytti olevan jo käden ulottuvilla. Tsaarin ja Suomen suuriruhtinaan kukistuminen herätti maassamme ennen pitkää kysymyksen korkeimman vallan käytöstä, ja kysymys maan itsenäistymisestä tuli julkiseksi. Sekavissa poliittisissa oloissa ja kumouksellisten pyrkimysten sekä jyrkentyessä että laajetessa näiden kysymysten ratkaisu osoittautui monimutkaisemmaksi ja lykkäytyi. Muuttuneessa tilanteessa oli kui-

tenkin mahdollista laajentaa maan vapautumista tarkoittavia toimenpiteitä kotimaassa, omalla maaperällä.

Hyvää halua, rohkeutta ja intoa valmistelujen suorittamiseen osoittivat lukuisat itsenäisyyssiikkeen jo aikaisemmin perehtyneet miehet. Työ kohdistui lähinnä mielipiteiden muokkaukseen, taistelumielen valmennukseen ja palokunta-suojeluskuntien alkujärjestelyyn. Asian arkaluontoisuudesta ja ristiriitaisista katsoimuksista johtui, että koulutus oli vaikeaa; useimmilla paikkakunnilla se oli suoritettava salaisesti. Pätevistä kouluttajistakin oli huutava puute, jota tehosti koulutusvälineinä tarvittavien aseiden yhtä huutava puute.

Jääkäreitä oli kesän 1917 kuluessa saapunut maahan kymmenkunta ja he joutuivat mitä kiireimmiten harvinaisina ja kaivattuina johtajina suojeluskuntien valmennus- ja järjestelytehtäviin. Kun kuitenkin oli tärkeää saada kansan nousu laajemmalle pohjalle ja tehokkaammaksi, anottiin Saksasta etukäteen lähetettäväksi aseita noin 100.000 miehelle. Periaatteessa anoukseen suostuttiin, mutta vain pieni osa aseista voitiin lähettää. Syksyn kuluessa toimitettiin Suomeen salaisesti kolme eri aselähetystä, joiden saattajina toimi erikoiskoulutuksen saaneita jääkäreitä. Kaiken kaikkiaan oli aseita saatu toimitetuksi suojeluskunnille

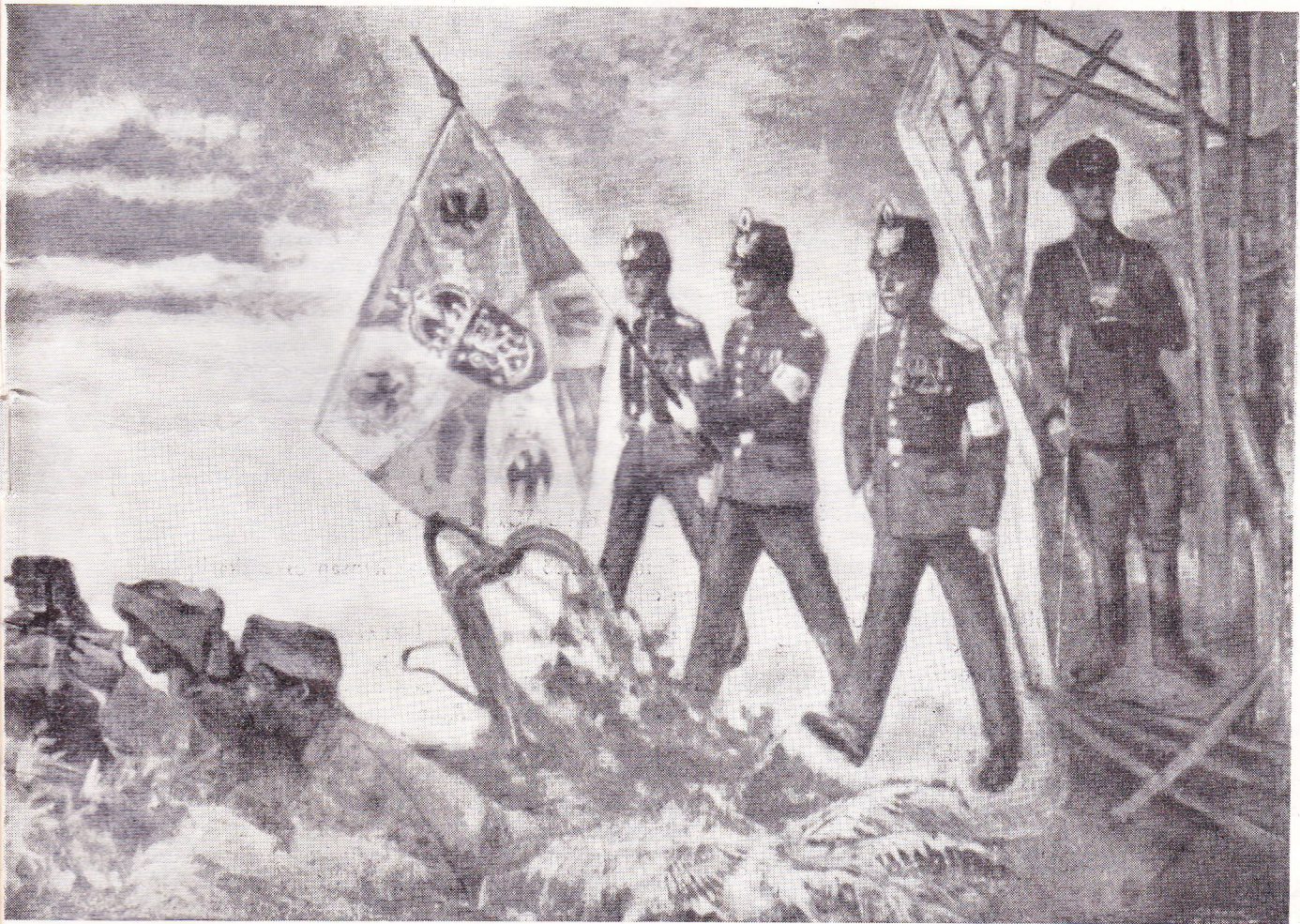
Jääkärien kotimaahan paluun kangastus

Vapaussodan alkuun mennessä vain 9000 kivääriä, 44 konekivääriä ja 7200 käsikranaattia sekä pari miljoonaa patruunaa. Kannattaa myös mainita, että Saksasta saatujen lisäksi saatiin Pietarista salaa hankituksi noin 2000 kivääriä pääasiassa Karjalan kannasta varten. Nämä kiväärit olivat laadultaan kirjavia ja patruunoita on perin vähän. — Aselastien mukana ja muita teitä Suomeen komennettujen ja perille saapuneiden jääkärien lukumäärä nousi vain 62:een, joilla kaikilla oli kädet täynnä tehtäviä. Oli todellakin puute kouluttajista ja johtajista, välineistä ja aseista ja näin ollen myös koulutetuista rivimiehistä.

Jääkäripataljoonan pääjoukon odotusaika Libaussa venyi kuitenkin venymistään. Saksan sodanjohto tuntui kylläkin myöntyväseltä asettamaan jääkärit ja tarvittavan sotamateriaalin Suomen käytettäväksi, kunhan vain valmistelut Suomessa ovat oikealla tolalla. Valmisteluissa lieneekin Suomessa ilmennyt kitkaa ja erimielisyyttä. Toisaalta on myös todettava, että Saksan ulkoasiain johto asettui jarruttamaan jääkärien paluuta Suomeen, koska bolshevikkien toimeenpanema vallankumous Venäjällä marraskuussa pian sai aikaan täysin muuttuneen tilanteen rintamalla. Saksan hallitus odotti nyt aseleponeuvottelujen tarjousta Venäjän

uusien vallanpitäjien taholta, joten Saksan tukema Suomen kansannousu ja irroittautuminen Venäjästä olisi Saksan poliittisen johdon kannalta ollut sopimaton sen ajankohdan ohjelmaan. Kun Venäjän uusi sodanjohto tarjosi aselepoa joulukuun alussa, ja kun vain aselepo eikä rauha oli saatu solmituksi Brest-Litovskissa, jääkärien asia näytti pahoin synkistyneeltä.

Suomen sekavassa poliittisessä tilanteessa tapahtui samaan aikaan ratkaiseva muutos. Saksan kannanilmaisen ja senaatin esityksen johdosta Suomen eduskunta 6. 12. 1917 antoi itsenäisyysjulistuksen, jonka mukaan Suomi oli oleva itsenäinen tasavalta. Ennen pitkää tämä tunnustettiin vallankumouksellisen Venäjän, Saksan ja eräiden muiden maiden taholta. Pahinta kuitenkin oli, että Suomeen sijoitetut venäläiset joukot eivät itsenäisyyden tunnustamisesta ja Senaatin käsittelemistä esityksistä huolimatta poistuneetkaan maastamme, vaan jäivät tänne tukemaan vallankumousintoisia punakaarteja, joita syksystä alkaen oli perustettu eri puolille maata. Veri- ja terroritekoja sekä mellakointa oli punaisten toimesta suoritettu jo syksyn kuluessa ja niitä jatkui edelleen. Punaisten pyrkimyksenä oli vallankaappaus ja yhteiskunnallisen vallankumouksen toimeenpaneminen maassa olevien venäläisten joukko-

Maalaus jääkärieversti E. Schaumanin kodista

jen tukea hyväkseen käyttämällä. Laillisen hallitusvaltan joukot, pääasiallisesti jo maahan saapuneiden jääkärien johtamat suojeluskunnat, valmistautuivat sitä torjumaan. Aseellinen ratkaisu oli väistämätön. Venäläisten varuskuntien aseista riisuminen alkoi Pohjanmaalla 28. 1. 1918 ja Karjalassa jo viikkoa aikaisemmin. Näin alkoi Suomen vapaustaistelu, jonka valmistelut sen alkamishetkellä olivat vasta alkuasteellaan.

Täten muuttuneissa olosuhteissa Saksan ulkoministeriö monien suomalaisten anomusten ja esitysten jälkeen vihdoin 31. 1. 1918 antoi suostumuksensa jääkärien kuljettamiseksi Suomeen, mutta rauhanneuvottelujen käynnissä olon vuoksi ilman aseita ja siviilipukuisina. Suomen ulkomaanvaltuuskunnan valtuuttamana oli everstiluutnantti W. Thesleff saapunut noutamaan pataljoonaa, jonka lähtö Suomeen tapahtui kahdessa erässä. Noin 100-miehininen osasto lähti Danzigista 11. 2. 1918 kolmella Suomen laivalla, joissa kussakin oli mukana suuri aselasti. Pataljoonan pääosa lähti Libausta 14. 2. 1918 myös suomalaisilla "Arcurus" ja "Castor" laivoilla. Koska oli syytä pelätä venäläisten sota-alusten väliintuloa Itämerellä, matka suuntautui aluksi pitkin Saksan rannikkoa ja edelleen Ruotsin aluevesien kautta Pohjanlahden suulle, jossa jäänsärkijä "Sampo" saapui avuksi murtamaan väylää halki jäätyneen Pohjanlahden. 12 vuorokautta kestäneen matkan jälkeen jääkäreitä kuljettavat alukset saapuivat onnellisesti Vaasan Vaskiluodon satamaan helmikuun 24. päivänä 1918, jolloin oli kulunut päivälleen kolme vuotta ensimmäisten jääkärien saapumisesta Lockstedtin leirille.

Vaasan torilla 25. 2. 1918 pidetyssä jääkärien vastaanottoparaatissa Vapaussodan armeijan ylipäällikkö, kenraali Mannerheim ilmaisi sattuvasti jääkärien tulevan tehtävän seuraavin sanoin: "Aikana, jolloin isänmaan kohtalo näytti synkimmältä, uskoitte Te nuoret sen tulevaisuuteen. Johtotähtenne ei vienytäkään Teitä harhaan. Suomen muodostumassa oleva armeija näkee Teissä opettajansa ja tulevat johtajansa. Teitä odottaa suuri ja kunniaakas tehtävä: sen armeijan luominen, joka pystyy tekemään Suomen vapaaksi."

Helmikuun 25. päivänä, jolloin vapaustaistelua oli käyty jo neljä viikkoa, ylipäällikkö puhui siis vielä muodostumassa olevasta armeijasta. Nämä sanat osoittavat, kuinka alkuasteellaan valmistelut olivat todellakin olleet taistelun alkaessa kuukautta aikaisemmin. Huomattavalta osalta oli valmistelujen riittämättömyys aiheutunut siitä, että vapautusarmeijan tehtävät paisuivatkin odotettua paljon suuremmiksi. Helsingistä Vaasaan siirryttyään oli Mannerheim 24. 1. 1918 kirjoittanut senaattori Svinhufvudille jääkäripataljoonan laajentamisesta noin 4000 miehen rykmentiksi ja järjestyslipustojen lisäämisestä kymmenellä. Vähän aikaisemmin oli jääkärien noutajaksi valtuutettu Thesleff suunnitellut jääkärijoukosta muodostettavaksi kaksi rykmenttiä käsittävän prikaatin sekä yleisen asevelvollisuuden toimeenpanemista aluejärjestelmän pohjalla.

Aseistettujen joukkojen tarve osoittautui kuitenkin taistelun ensi vaiheista alkaen paljon suuremmaksi. Aluksi koetettiin saada lisäjoukkoja värväysmenetelmällä, mutta se ei antanut tyydyttävää tulosta. Saatiin

kokoon vain 6 pataljoonaa ja rakuunarykmentti, koska ei ollut halukkaita tarpeeksi. Lisäksi värväminen aiheutti ristiriitoja vapaaehtoisten suojeluskuntajoukkojen asemaan nähden. Kun sittemmin kävi selville, että vuoden 1878 asevelvollisuuslaki voitiin uudelleen saattaa voimaan, pantiin valkoisessa Suomessa toimeen tähän lakiin nojautuva miesten kutsunta lippujen alle. Tällä menetelmällä saatiin nopeasti kokoon ne joukot — kaikkiaan 18 jääkäripataljoonaa 6:ksi rykmentiksi ja edelleen 3:ksi prikaatiksi järjestettyinä — joiden muodostajiksi, kouluttajiksi ja johtajiksi, päällystöksi ja alipäällystöksi kotimaahan palanneen jääkäripataljoonan miehet määrättiin. Näistä pataljoonista ja rykmenteistä muodostui se iskuvoima, joka oli välttämätön vapaustaistelun voitokkaaseen lopputulokseen saattamiseksi. Tampereen operaation viimeisen vaiheen ratkaisuun oli saatava mukaan tuskin valmiiksi ehtineet 1. ja 2. Jääkäriykmentti, ja kun tuli Viipurin operaation ja Kannaksen puhdistamisen vuoro, kaikki jääkärijoukot olivat välttämättömät voitokkaan lopputuloksen aikaansaamiseen.

Jääkäri liikkeen merkityksestä Suomen vapaustaistelussa kirjoittaa kenraalimajuri N. Hersalo "Suojeluskuntain historiassa": "Jääkäri liikkeen merkitys ei rajoittunut suinkaan vain tuon teräksisen joukon luomiseen ja sen saamaan koulutukseen, vaan sitäkin merkittävämpi oli sen ulko- ja sisäpoliittinen vaikutus. Ilman tuota liikettä, ilman JP 27:ää ja sen hankkimaa Saksan sotilasjohdon luottamusta sekä ilman vapausliikkeen edustajien uupumatonta diplomaattista toimintaa ei minkäänlainen apu Saksalta Suomelle olisi ollut mahdollista. Ja vaikkakin kotimaassa kesti aikansa, ennen kuin jääkäreistä tiedettiin laajemmalti, muodostui heistä se etäinen voimanlähde, joka radioaaltojen tavoin välitti rohkeutta muutoin lohduttomiin mieliin. Jo ajat ennen Vapaussotaa oli "Saksan jääkäreistä" tullut sen hiljaisen mielenkiinnon keränsydän, minkä ympärille pääasiallisin toivo kiertyi. Sen varassa rohjettiin ryhtyä aikanaan myös muodostamaan suojeluskuntia."

KYÖSTI KALLION SANOJA

Lainsäädäntö ei saa mennä kansan oikeuskäsityksen edelle.

Pakkokeinoilla säädetty laki ei voi koskaan saada kansan omaatuntoa puolelleen, mikä kuitenkin on välttämätöntä lain pyhyden saavuttamiseksi, sillä kansan omatunto on lakien pyhä laki.

Puolue-elämän ensimmäinen ehto on se, että puolueet ovat isänmaallisia, lakeja kunnioittavia; puolueita, joiden silmämääränä on maan etu ja jotka eivät pälyile itään eikä länteen eivätkä tee kauppaa vieraiden kanssa oikeuksistamme. Sellaista suomalaista itsetuntoa täytyy meidän vaatia yksilöiltä, puhumattakaan puolueista.

Englantilaisen laivasto-osaston ja ilmavoimien yllätyshyökkäykset Kronstadtin kesällä 1919

Allaolevan kuvauksen Suomen sotaisilta itärajoilta kirjoitti majuri Tauno Hannus viime tammikuussa vähää ennen kuolemaansa. Hannus oli Suomen ensimmäisiä lentäjiä, ja hän oli myöskin Suomen ensimmäisiä Harmonpatsaan saajia. Saatuaan lentäjäkoulutuksen Ranskassa vuosina 1919—20 hän toimi mm. Santahaminan ohjaajakoulun johtajana ja lennon etevänä opettajana sekä työskenteli monella tavoin Suomen ilmailun hyväksi.

SUOMEN sotilaallinen asema varsinkin Suomenlahden itäisten raja-alueiden osalta, mukaanluettuina Suomenlahden ulkosaaret, vuonna 1919 ei ainakaan ollut turvattu Neuvostoliiton merivoimien hyökkäyksiltä. Eihän meillä silloin ollut juuri lainkaan laivastoyksiköitä — muutamia venäläisten satamiimme jättämiä vanhoja torpedoveneitä lukuunottamatta. Täten olikin uhka mereltä käsin pysyvänä painajaisena. Vaikka Englanti ei virallisesti silloin ollut sodassa Venäjän kanssa, maassamme oivallettiin, että sen taholta ja varsinkin laivaston osalta ehkä saisimme jotakin aktiivista tukea vaaranalaiseen asemaamme. Hallituksemme kääntyikin Englannin puoleen näissä merkeissä. Pohjoisella Jäämerelläkin oli jo silloin osia Englannin laivastosta, ja jalkaväkeä Muurmannin alueella. Ehkäpä tämäkin vaikutti osaltaan siihen, että he lähettivät huomattavan laivasto-osaston myös Suomenlahdelle, ehkäpä myös siltä varalta, että valkoiset venäläiset joukot saisivat laivaston tukea, jos heidän onnistuisi silloisen suunnitelmansa mukaan vallata punaisilta mm. Pietari.

Joka tapauksessa Suomen hallituksen suostumuksella saapui kesäkuussa 1919 aluevesillemme useita kymmeniä yksiköitä käsittävä laivasto-osasto amiraali Cowanin johdolla ja otti tukikohdakseen Koiviston salmet. Tämä laivasto käsitti pääasissa keveitä, noin 4000 tonnin risteilijöitä ja nopeita, noin 1500 tonnin torpedohävittäjiä. Vedenalaisiakaan ei puuttunut, ei liioin len-

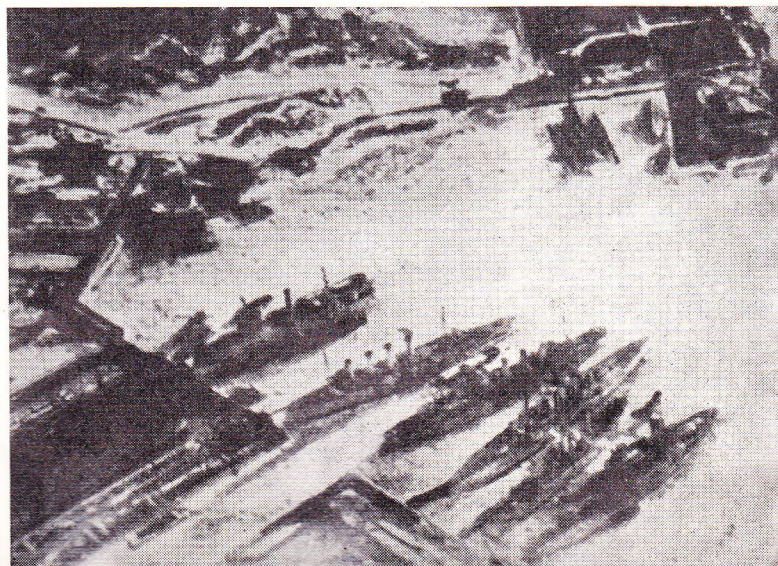
tokoneiden senaikuisia emälaivoja. Laivasto-osaston vahvuus vaihteli kesän ja seuraavan syksyn kuluessa, mutta keskimäärin noin 30 yksikköä oli aina paikalla. Erikoisesti on mainittava yksikköön kuuluneet 8 moottoritorpedoveneitä, mitkä huomattavan nopeuden ansiosta aikaansaivatkin yllätyshyökkäyksillään tuhoa ja hävitystä jopa Kronstadtin sotasatamassakin.

Koivistolla sijaitsi silloin ilmavoimiemme vakainainen merilentoasemakin, jonka käytössä oli saksalaisilta edellisellä vuonna saatuja Friedrichshafen-tyyppisiä kellukekoneita. Mainitun lentotukikohdan olivat saksalaiset meriväenosastot perustaneet jo kesällä 1918 ja niiden poistuttua maastamme saman vuoden syksyllä ottivat suomalaiset sen haltuunsa.

Koiviston lentoaseman suomalaisten lentäjien ollessa toukokuun lopulla 1919 tavanmukaisella tiedustelulennollaan Suomenlahden yläpuolella ne havaitsivat hämmästykseseen suuren tuntemattoman laivasto-osaston Suursaaren itäpuolella matkalla itää kohti. Heille ei, ihme kyllä, oltu etukäteen lainkaan tiedoitettu englantilaisten tulosta. Muutaman tunnin kuluttua saapuivat vieraat laivat Koiviston salmeen ja ankuroivat sinne suunnitelman mukaisesti aivan kuin ne olisivat palanneet johonkin omaan tukikohtaansa.

Laivasto-osastolla oli mukanaan sekä vesi- että maalentokoneita, vaikka Koivistolla ei ollut maakenttää. Mutta eipä tämä englantilaisia peloittanut. Nopeasti raivauttivat he sopivan alueen sitä varten Möllikänniemeen. Suomalaisten lentäjien suureksi ihmeeksi he

Helmikuussa 1919 suomalaisten lentäjien ottama valokuva Kronstadtin sotasatamasta. Venäläisten silloisia panssarilaivoja satama-alueella ankkurissa ja jäiden kahlehtimina

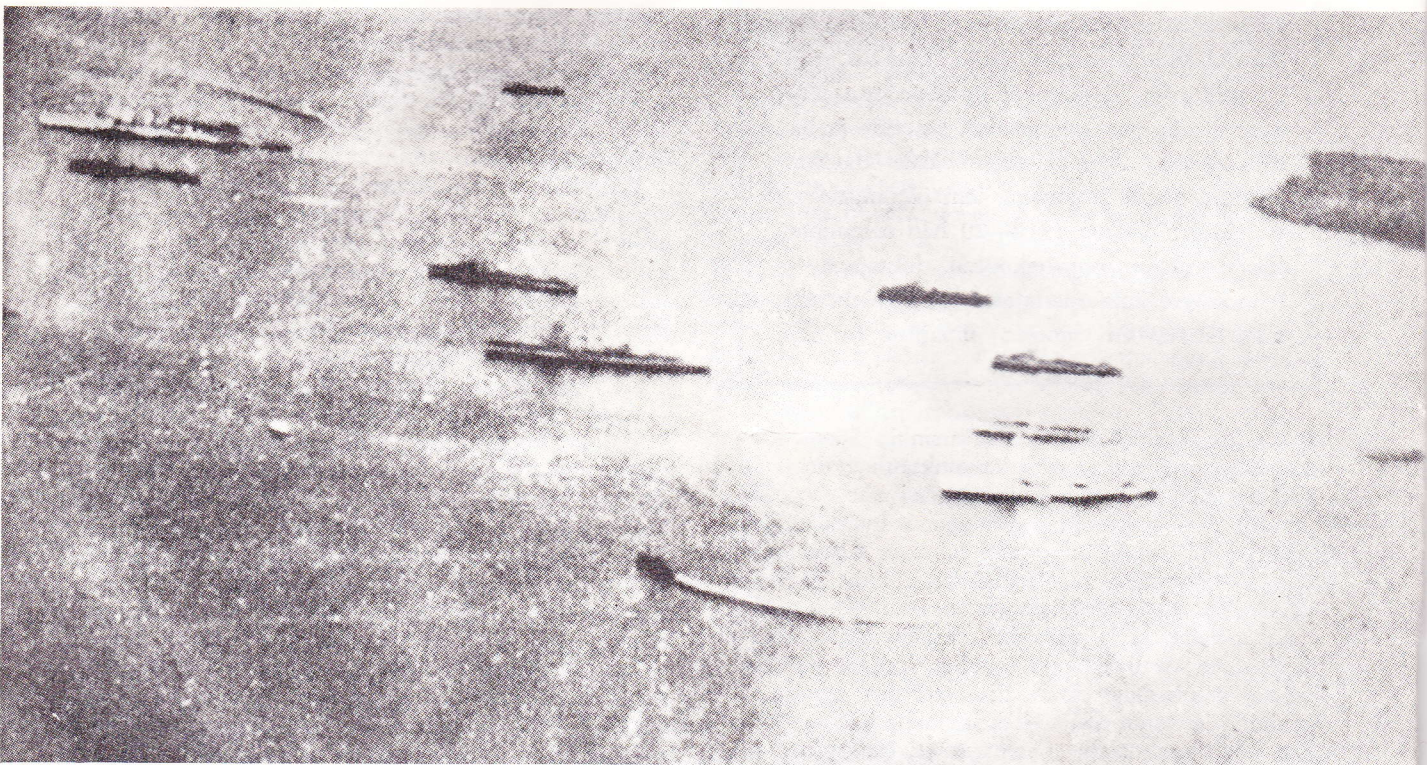
tältä aukeamalta nousivat maakoneineen ilmaan ja lennoilta palatessaan sinne myös laskeutuivat. Tosin konevaurioita sattui — toisinaan ihmishuhrejakin vaatineita — mutta uusia koneita otettiin aina esille emä-laivojen uumenista.

Englantilaisten ilmestyminen Koivistolle ja heidän jatkuva oleskelunsa siellä koetettiin pitää salassa. Vihdoin Englannin parlamentissa kuitenkin esitettiin kysymys: missä tarkoituksessa englantilainen laivasto-osasto on sijoitettu Suomen aluevesille lähelle Venäjälle kuuluvaa Kronstadtin linnoitusta? Vastaus oli hyvin ylimalkainen, osasto oli vain suorittamassa vuotuista harjoitusohjelmaansa.

Todellisuudessa laivaston tehtävänä oli suojella Suomen ja Viron rannikoita ja pakottaa Venäjän laivasto pysyttelemään toimettomana Suomenlahden pohjukassa. Jos tähän vielä lisäämme, että osaston komentajalla oli salaiset valtuudet toimia myös aktiivisesti Kron-

joihin aina kuului muutamia sota-aluksia, tekivät tiedusteluretkiä jopa linnoituksen lähetyville saakka koettaen hakea kosketusta venäläisten sotalaivoihin. Mutta nämä pysyttelivät tiiviisti linnoitustykistön suojassa, joten kosketusta ei saatu. Tämän takia tiedusteluretkiä supistettiin ja tyydyttiin pitämään vain vartiolaivoja Koivistonsalmen ulkopuolella.

Lentäjät kylvivät sekä räjähdys- että palopommeja linnoituksen ja sen sataman alueelle aiheuttaen paikallisia vaurioita ja usein toistuvia tulipaloja, joskaan niiden merkitystä ei ole yliarvioitava. Englantilaisilahan ei ollut käytössä varsinaisia pommituskoneita, joten vain pienet pommit, etupäässä kymmenkiloiset, voitiin pommitusretkille ottaa mukaan suhteellisen pieniin lentokoneisiin. Linnoituksen ilmatorjunta oli heikonlaista, ja sen tuhoilta säästyivätkin englantilaiset melkein kokonaan. Sen sijaan moottorihäiriöt ja niistä aiheutuneet pakkolaskut Suomenlahden ulapoille

Osia englantilaisesta laivasto-osastosta, joka 1919 toukokuun loppupuolesta saakka melkein vuoden loppuun piti Koiviston salmea tukikohtanaan tehtävänä estää Kronstadtissa oleskelevan Venäjän laivaston ulospääsyä Suomenlahde-

stadtin linnoitusta ja Venäjän siellä olevaa laivastoa vastaan, voimmekin jo ryhtyä lähemmin selostamaan tätä toimintaa.

Lentäjät aloittivat ensimmäisinä sotatoimet. Joka-päiväiset tiedustelulennot aina Kronstadtin yläpuolelle saakka jatkuivat melkein kellon tarkkuudella. Usein siihen yhdistyi myös pommien pudotuksia, mitkä kohdistettiin etupäässä linnoituksen suojassa ankkurissa olleisiin venäläisiin sotalaivoihin ja muihin sotilaallisiin kohteisiin. Myös laivaston tiedusteluosastot,

aiheuttivat jatkuvia vahinkoja. Samoin epäonnistuneet nousut ja laskeutumisyrietykset Möllikänmäen pienoiskentällä tuottivat toistuvia vahinkoja. Päiväsaikaan suorittivat lentäjät etupäässä tiedustelulentoja ilma-valokuvauksineen. Yönaikaiset pommitusretket taas uusiintuivat harva se yö ja ulottuivat linnoitusalueelle ja Suomenlahden etelärannalla sijaitsevaan Yhinmäen linnoitukseen saakka.

Kesäkuun 17. päivänä illalla tiedoittivat lentäjät, että he olivat havainneet muutamien linnoituksen suo-

jassa olevien sotalaivojen valmistautuvan lähtemään merelle. Tämä oli poikkeuksellinen ilosanoma laivasto-osaston johdolle. Mutta kun aikaisemmin oli todettu, että vihollinen teki heti englantilaiset nähtyään täyskäännöksen kadoten linnoituksen turviin, päätettiin tällä kerralla luopua varsinaisten sota-alusten lähettämisestä vihollista vastaanottamaan. Sen sijaan annettiin luutnantti Agorin tehtäväksi lähteä johtamallaan ja torpedoilla varustetulla moottoripikaveneellä yölliselle retkelle linnoitusalueen lähettyville tarkoituksena koettaa tuhota jokin vihollisaluksista.

Vihollisen huomaamatta onnistui hänen tuona kesäisenä pilvisenä yönä päästä linnoitusalueelta läntiseen suuntaan matkalla olleiden vihollisalusten tuntuun. Etumainen niistä, risteilijä Oleg, oli noin 4 meripenikulman etäisyydessä lounaiseen Tollin majakasta. Luutnantti Agor otti suunnan suoraan kohti risteilijää ja pääsikin huomaamatta sopivan ampumamatkan päähän. Yksi torpedo laukaistiin kohti risteilijää, ja samalla pikavene kääntyi suoraan Koivistonsalmea kohti.

Torpedo oli osunut risteilijän keskiosaan, ja toiset alukset kiiruhtivat hädässä olevaa risteilijää kohti, mikä selvästi pikaveneestä havaittiin. Aluksi lienevät venäläiset luulleet, että torpedo oli ammuttu sukellusveneestä käsin, mutta pian he havaitsivat erehdyksensä. Tällöin alkoivat vihollislaivat tykistöllään pikaveneen tuhoamisyrityksen, mutta sopivasti suuntaa tämän tästä muuttaen luutnantti Agor pääsi ilman ainoatakaan osunaa palaamaan tukikohtaansa Koivistonsalmeen. Jo aikaisin seuraavana aamuna kävivät englantilaiset tiedustelukoneet paikalla ottamassa mm. valokuvia, koska risteilijä Oleg edelleenkin kellui pahasti kallistuneena paikallaan ja sen pelastuspuuhissa oli useita aluksia. Se lieneekin saatu lopulta hinatuksi Kronstadtin satamaan.

Tämä onnistuneesti suoritettu torpedoimisretki antoikin englantilaisille aiheen valmistella ja yksityiskohtaisesti laatia hyökkäyssuunnitelman tunkeutumisesta näillä pikaveneillä suorastaan Kronstadtin satama-alueelle siellä ankkurissa olevien suurempienkin sota-alusten tuhoamiseksi. Valokuvaustiedustelulennot kohdistettiin nyt jatkuvasti erikoisesti satama-alueelle, sen sijaintiin ja suojalaitteisiin.

Kronstadtin ja varsinkin sen satama-alueen valokuvaukset jatkuivat elokuun puoliväliin saakka. Hyökkäyssuunnitelman yksityiskohtia laadittiin, joissa mm. nämä valokuvaustiedustelut näyttelivät suurta osaa. Yritys pidettiin äärettömän salaisena ja vain 4 upseeria tiesi siitä etukäteen. Hyökkäyksen valmisteluun kuului mm., että lentäjät viikon ajan säännöllisesti samaan aikaan suorittivat yöpommituksen satama-alueelle. Näiden pommitusretkien aikana tehtiin mm. se havainto, että venäläiset valonheittäjillään valaisivat vain englantilaisten satama-alueen yläpuolella lentäviä koneita, mutta eivät lainkaan veden pintaa. Tästä tehtiin se johtopäätös, etteivät venäläiset aavistaneet lainkaan odottaa samanaikaista hyökkäystä mereltä käsin. Tämä hyökkäysretki tulisi jo sinänsä olemaan tavattoman uhkarohkeaa yritys, ja siksi osaanottajat valittiinkin vapaaehtoisista.

Elokuun 17. päivänä laivasto-osaston henkilöstön pe-

latessa tapansa mukaan jalkapalloa Koiviston urheilukentällä antoi laivasto-osaston komentava amiraali odottamatta seuraavan käskyn: "Minä tarvitsen vapaaehtoisia, sekä upseereja että miehistöä. Ilmoittauduttava puolen tunnin kuluessa omille esimiehille." — Tämä käsky, eli tiedoitus, herätti suurta riemua, sillä kaikki arvasivat, että oli kysymys jostakin uhkarohkeasta hyökkäyksestä. Sadottain vapaaehtoisia ilmaantui, mutta tehtävään tarvittiin vain parikymmentä.

Komentava amiraali oli päättänyt, että suunniteltu hyökkäys moottoripikaveneillä Kronstadtin satama-alueelle suoritetaan jo seuraavana yönä. Hyökkäyksen suorittaisivat ennen mainitut 8 pikaveneitä, ja hyökkäystä erillisine ohjeineen tukisivat koko laivasto-osaston käytössä olevat sekä maa- että vesikoneet.

Hyvissä ajoin ennen hyökkäystä saivat lentäjät seuraavan käskyn: "Lentäjät pommittavat Kronstadtin sotasatamaa räjähdys- ja palopommeilla 18. 8. 1919 klo 2-2,30 välisenä aikana. Kellon lähetessä kolmea on pommitus keskitettävä sataman varastorakennus-alueelle ja itse sataman pommitusta on ehdottomasti vältettävä. Klo 2,30 ammutaan sisäsatamaan tunkeutuneista moottoritorpedoveneistä sovitut valomerkit, jolloin ilmapommitus on hetkeksi ehdottomasti keskeytettävä. Kun lentokoneista havaitaan, että moottoritorpedoveneet ovat suorittaneet tehtävänsä, syöksyvät pommitusta suorittaneiden koneiden mukana olleet hävittäjäkoneet matalalle ankkurissa olleita sotalaivoja kohden ja lakaisevat konekivääritulellaan laivojen kansia. Samanaikaisesti pudottavat muut koneet jäljellä olevat pomminsa satama-alueen varastoalueelle."

Pikaveneet saivat määräyksen sovittaa tulonsa sotasatamaan klo 2,30:ksi ja niiden tuli ajaa lähestymisvaiheessaan niin hitaasti, ettei moottorien ääni kantautuisi venäläisten kuuluviin. Miinavyöhykkeitä ei tarvinnut pelätä, sillä hyökkäykseen osallistuvat pikaveneet uivat siksi matalalla, että ne helposti ylittivät mahdolliset ankkurissa olevat miinat jne.

Vihdoin koitti hyökkäyksen alkamishetki. Pikaveneet lähtivät laaditun aikataulun mukaisesti kohti Kronstadtin linnoitusta. Lentokoneiden lähtö tapahtui myöhemmin, ja sovitulla kellonlyömällä alkoivat pommit pudota etukäteen määrättyihin kohteisiin linnoituksen alueelle. Hyökkäykseen osallistui noin 30 pommituskonetta ja noin 15 hävittäjäkonetta. Silloisissa olosuhteissa ja pienelle alalle suoritettuna oli hyökkäys tavallista valtavampi, eikä pommeilta kokonaan säästynyt itse Kronstadtin kaupunkialuekaan. Silloiset pommitusmenetelmät ja välineet olivat nykyisiin verrattuna epätarkkoja ja hajoitusprosentti oli odotettua suurempi.

Pikaveneet saapuivat täsmällisesti ja vihollisen huomaamatta sotasataman suulle. Sotasatamaa suojaasi mereltä käsin aallonmurtajan tapainen veteen rakennettu muuri, jossa oli muutama sisääntuloportti. Nämä portit eli aukot voitiin sulkea valtavalla rautaketinkiverkostolla, mutta vakituisesti ei näitä aukkoja pidetty suljettuna todennäköisesti siitä syystä, ettei voitu kuvitellakaan vihollisen yrittävän yllätyksellisesti hyökätä aukkojen kautta itse altaaseen, jossa sotalaivat olivat ankkurissa.

Johtavasta pikaveneestä ammuttiin sovitut valomer-

Möllikänniemi Koivistolla. Ristillä merkitty pelto-
aukeama oli v. 1919 englantilaisten maalentokenttänä

kit, ja ilmapommitus loppui heti, kuten annettu käskykin edellytti. Nyt ryhtyivät pikaveneet suorittamaan tehtävänsä. Tunkeuduttuaan itse altaaseen eli laivojen ankkurialueelle valitsi kukin vene oman kohteensa ja ampui torpedonsa kohti määrättyä ankkurissa olevaa laivaa. Työnsä tehtyään pikaveneet alkoivat pyrkiä kohti suojuksessa olevia portteja päästäkseen poistumaan vaaralliselta alueelta mahdollisimman nopeasti. Kuitenkaan eivät kaikki ennättäneet poistua satama-altaasta ennen kuin linnoituksesta käsin havaittiin, mistä räjähdykset aiheutuivat. Venäläiset olivat aluksi luulleet niiden johtuneen ilmasta käsin pudotettujen pommien vaikutuksesta, mutta totuus selvisi heille liiankin nopeasti. Sopimuksen mukaisesti aloittivat lentäjätkin pommituksensa uudelleen kohti varasto-alueita, ja siten pommituksen aiheuttama yöllinen kaameus alkoi uudelleen.

Pikaveneitä ryhdyttiin nyt linnoituksesta käsin ahdistamaan sekä tykkituloilla että konekivääreillä, ja tuhoa tämä tulitus aikaansaikin pikaveneiden osalta. Yksi pikaveneistä, jonka torpedo ei sitä laukaistaessa ollut veneestä irtaantunutkaan, ja jonka päällikkö tästä raivostuneena alkoi konekiväärillä tulittamaan kohteena ollutta sotalaivaa, myöhästyi lähdöstä ja tämän veneen venäläiset ampuivat ensimmäisenä upoksiin. Lisäksi kaksi muuta venettä, jotka jo olivat onnistuneet poistumaan satama-altaan ulkopuolelle, saavuttivat kohtalonsa ja niihin kohdistetun tykistötulen ansiosta

upposivat sataman suulle. Kauempana merellä kotimatkan aikana sai yksi veneistä moottorivian, ja toinen vene ryhtyi sitä hinaamaan Koivistoa kohti. Mutta kun hinattavan veneen päällikkö totesi vauhdin pudonneen 35 solmusta alle 10 solmun ja hänelle samalla selvisi, että takaa-ajavat venäläiset alukset varmaan saavuttaisivat ennen pitkää molemmat veneet, hän katkaisi hinausköyden ja antoi toisen veneen päällikölle merkin jatkaa yksin matkaa täydellä vauhdilla. Tämän jälkeen jääneen veneen päällikkö räjäytti oman veneensä ja vaipui sen miehistön kanssa Suomenlahden syvyyskseen. — Sellaista voinee nimittää sankariteoksi, sillä sankareita he todella olivat uhratessaan henkensä toisten pelastumiseksi.

Hyökkäys oli suoritettu, vaikkakin suurin menetyksin. Puolet pikaveneistä oli menetetty jäljelläolevien pelastautuessa aamun sarastaessa tukikohtaan Koivistolle. Paluu Koivistolle muodostui aamun varhaisuudesta huolimatta suureksi juhlatilaisuudeksi. Tiedustelutokoneet olivat varhaistiedustelullaan todenneet pikaveneiden olevan kotimatalla, ja tukikohdassa olevat sotalaivat olivat palaaville tovereilleen muodostaneet kunniakujanteen, jonka läpi palaavat sankarit ajoivat ilohuutojen kajahtaessa ilmoille ja myös soitokunnan osallistuessa vastaanottoon. Sota-alukset olivat juhlatilaisuudessa, ja moottoriveneiden saavuttua komentavan amiraalin lippulaivan kohdalla soitettiin Englannin kansallishymni.

LEPOHETKI, JOSTA TULI ELÄMÄNI SUURIN VOIMAINMITTELY

JOUDUIN liikekannallepanossa viime sodan alussa JR10:een, jossa palvelin majuri Halosen viestijoukkueessa viestimiehenä. Sotilasarvotani olin ns. natsaton korpraali eli paremmanpuoleinen sotamies omasta mielestäni. Ja vaikka tämä kertomukseni alkaakin vähän näin itsekehun tyyliin, tulen pysymään kokonaisuutena koruttomassa totuudessa, johon todisteet ovat saatavina kertomuksessani mainituilta henkilöiltä ja monilta muilta vielä elossa olevilta entisiltä sotakavereiltani.

Pataljoonamme oli muiden osastojen mukana saapunut Rukajärven suunnalle kuuluisaksi tulleen Omelian mottisodan aikoihin. Olimme perusteellisesti kylpeneet pölyssä ja hiekassa edellisinä päivinä ns. Virtasalmen kapealla kannaksella.

Valkenihan se viimein sekin päivä. Seuraavana päivänä eli 14. 7. 1941 saimmekin jo luovuttaa linjat toiselle pataljoonalle — muistelen, että se oli majuri Majeovski, joka meidät vaihtoi lepoon n. 5 km varsinaisen linjan taakse. Paikka oli mielestämme täysin turvallinen, ja siellä sai olla vähän vapaamin. Olimme väsyneitä ja parroittuneita sekä ennen kaikkea likaisia, ja taisihan se olla nälkäkin. Otimme leiripaikaksemme jo menomatalla käyttämämme tantereet.

Majoituttuamme läksin läheiselle lammelle peseytymään. Otin mukaani kaasunaamarin ja leipälaulun, joissa olivat mm. parranajovalineet. Kivääri ja muut varusteet luonnollisesti jäivät teltalle.

Mitään aavistamatta menin metsäkannaksen poikki erästä lampea kohti, mutta täten olinkin mennyt vihollisen partiomiehen välittömään läheisyyteen. Huomasin ensin vain manttelin, ja ehkä sitä aluksi vain sellaiseksi luulinkin. Mutta samassa tämä ”mantteli” liikahtikin, ja silloin olin todellisuuden edessä, aivan käden ulottuvilla viholliseen. Jostakin syystä oli vihollisen partiomies kiintynyt etumaastoon tähystäessään lammelle päin eikä heti huomannut minua.

Näin jäljestäpäin olen ihmetellyt päätökseni nopeutta ja toimintaani juuri tuolla hetkellä. Kiireesti tein varmaankin seuraavan päätelmän: vihollisella on ase — itse olen hukassa, jos lähden pakoon aseetomana — minun on käytävä käsin kiinni pahaan. Miten lieneekin — mutta hetkeä myöhemmin parin hiipivän askeleen jälkeen olin kiinni vihollisessa. Sain vasemmalla kädelläni kiinni vihollisen puoliautomaatin piipusta tarkoituksella ottaa se häneltä, mutta kivääri ei ollutkaan vain niin otettavissa. Alkoi tosi paini elämästä ja kuolemasta. Vihollinen koetti itsepintaisesti kääntää aseensa piippua minua kohti, ja tämän tarkoituksesta ei liene epäselvyyttä. Tässä hän ei kuitenkaan onnistunut.

Minä kiskoin asetta minkä jaksoin, mutta hän puristi aseensa perän jalkojensa väliin ja siitä se ei lähtenyt. Tämän vuoksi tartuin oikealla kädelläni vihollista kurkusta kiinni, mutta hän teki saman tempun minulle. Nyt tuntuivat olevan hyvät neuvot tarpeen, sillä ilma alkoi keuhkoistani loppua ja silmissä alkoi näkyä outoa välähtelyä. Samassa huomasin, että kuusi, jonka alla vihollinen oli ollut, oli nyt aivan hänen päänsä vieressä. Silloin tärytin hänen päätänsä kuusen runkoon niin lujasti kuin suinkin yhdellä kädellä jaksoin. Tästä oli seurausena, että ote kurkustani heltisi sen verran, että sain haukatuksi muutamia kertoja ilmaa. Mutta ase ei lähtenyt vielääkään, ja hetken kuluttua hän taas alkoi tiukentaa otettaan kurkustani, ja samassa huomasin hänen olevan pääsemäisillään karkuun altani. Silloin välähti mieleeni, että tässäkö ja tämänmoinenkö onkin minun sotani loppu. Epätoivovasti vielä tyrkkäsin päätä puunrunkoa kohti, ja tällä olikin ratkaiseva vaikutus. Pääsin taas parempaan asentoon ja sain jälleen vähän haukata kaivattua ilmaa. Olimme kumpikin jo täysin ”kuitit”, koska olla jokotimme siinä kurkuista kiinni pitäen ja katsoen toisiamme silmästä silmään. Olin kaikesti löysännyt otettani, koska vihollismies rupesi yhtäkkiä huutamaan, ja silloin käsitin, että varmasti on vihollisia lähellä useampiakin. Puristin taas kurkusta kovemmin, joten huutoyritys katkesi alkuunsa. En päässyt toteamaan, että kuulivatko mahdolliset toiset viholliset tätä ryttäkää, mutta epävarma tilanne lisäsi haluani saada taistelu loppumaan mahdollisimman pian. Viimeisillä voimillanikin tärytin nyt vihollisen päätä puuhun, ja silloin käsi irtosikin kurkustani. Samassa irroitin minäkin käteni ja iskin nyrkilläni häntä leukaan sekä silmiin. Huomasin, että ase herpautui hänen käsistään. Tempaisin sen heti sekä iskin sillä häntä suoraan otsaan seurauksella, että aseensa perä katkesi. Muistan tässä vaiheessa ajatelleeni, että tällaista on sota — tappaa tai tulla tapetuksi. Minun osani oli tällä keralla jäädä eloon.

Kokosin aseensa kappaleet nopeasti kainalooni ja läksin komentopaikalle tekemään ilmoitusta siitä, että lammen luona olevassa metsäniemekkeessä on varmaankin vielä vihollisia. Samalla näytin aseensa kappaleita sanoen, että nämä minä ryöstin jo yhdeltä. Samasta lähimaastosta saatiinkin mm. kaksi vankia. Kaatamani vihollinen haudattiin.

Vaikka olimmekin taisteluiden vuoksi uupuneita, täytyi minun kuitenkin seuraavana yönä kauan odotella unta. Toverinikin ihmettelivät, että miten on nyt asiat, kun sinun ei tavallisesti ole tarvinnut olla muuta kuin kallellasi, jos on nukkumisesta kysymys.

"Jääkäritransportti no 1:

Ensimmäinen jääkärien suurvärväyksen tuloksena Saksaan lähtenyt nuorukaisjoukko retkellään rajan yli.

SILLOINEN aika Suomessa oli melkein pä joka puolella täynnä jännitystä ja epäilyä. Venäläisten sotaväkeä, santarmeja ja urkkijoita oli jokaisessa vähänkin tärkeässä paikassa. Epäily ilmeni mm. siinäkin, että polkupyörän käyttöön piti olla henkilötodistus, jossa oli pyörän numero ja tunnukset.

Silloinen sota-aika antoi venäläisille pelkoa ja halua työntää urkintansa kaikkialle. Ehkäpä heidän pelkonsa oli liian suuri, kuitenkin aiheellinen oli se täällä Suomessa.

Tällaisen painon alaisena toimivat Saksan värvärit ja Saksaan lähtevät värvätyt sekä kaikki toimihenkilöt. Toiminta oli kutakuinkin hengenvaarallista.

14.9. 1915 vasten yöllä oli Sam Sihvo saapunut matkalta Viipurista kotiin Muolaan Lehtokylään, ja samana päivänä saavuin minä Pietarista, jossa olin tekemässä halkojen toimitussopimusta. Lisäksi saapui kotiin 15. 9. Saksasta värväys- ym. komennukselle Jussi Sihvo. Ensimmäisten keskustelujemme jälkeen hänen Samille ja minulle tekemä kysymyksensä koski lähtöä Saksaan, samaan sotakouluun, jossa hän ja Aarne-veljemme olivat olleet jo helmikuusta lähtien. Päätöstä ei tarvinnut odottaa. Lähtö oli selvillä heti. Päivä oli lauantai, ja niin ollen ei lähtösaunaakaan tarvinnut erikoisesti lämmittää.

Matkasuunnitelman mukaan Sam lähti sunnuntai-aamuna 16. 9. reittiä Perkjärven asema—Helsinki—Kemi. Hänen oli määrä kehoittaa ja saada Helsingistä mukaansa Veikko Läheniemi. Jussi ja minä taas lähdimme samana päivänä reittiä Vuosalmi—laivalla Antreaan — ja junalla Viipuriin. Minkälainen lienee ollut äidin ja isän mieliala lähdettyämme. Ainakin ennen lähtöä ja lähdon aikana se oli peloton ja toivorikas.

Yövyimme Vuosalmella. Seuraavan päivän, 17. 9., ohjelmaan kuului minulla ajaa Viipurista edelleen Terijoelle ja koettaa saada sieltä koulusta lapsuus- ja koulutoverini Jussi Närvänen lähtemään mukaan. Ehdin Terijoelle ennen koulupäivän päättymistä ja sen vuoksi menin koululle varmistaakseni tapaamisen. Tavattuani Jussin sanoin:

- Tulin tahtomaan sinua mukaani.
- Minne, kysyi Jussi.
- Sinne, mihin on aikaisemmin jo paljon mennyt.
- Miten pääsen koulusta eroon?

— Käy sanomassa rehtorille, että isän kuoleman johdosta on erottava ja heti mentävä kotiin.

Aikaa junan lähtöön oli kyllin käydä rehtorin luona, ja illalla olimme jo Viipurissa.

Kaikki yritykset, puuhut ja kulkemiset oli tästä lähin harkittava ja suunniteltava etukäteen ottaen huomioon poliisien tai santarmien mahdollinen sekaantuminen niihin.

Seuraavan päivän, 18. 9., illansuussa saavuimme Kouvolaan. Matkalippu oli ostettu sinne asti. Pohjoiseen menevän yöjunan odottaminen Kouvolaan kävi vaivattomasti, kun siellä sähköttäjänä oli entinen luokkatoverimme Albert Kuisma. Hän antoi meille suojaa asunnossaan junan lähtöön asti ja osti meille matkaliput jo illalla, ettei meidän tarvinnut näyttäytyä lippuluukulla.

Iisalmelta Jussi Närvänen kirjoitti isälleen Muolaaseen pyytäen olemaan hätäilemättä ja odottamaan rauhallisesti paluuta kotiin. Laskimme, että silloin, kun kirje olisi perillä, olisimme mekin jo rajan yli Ruotsin puolella ja turvassa.

Laivamatka Kajaanista Vaalaan oli hidasta. Sen jatkoksi majatalokyyti 65 km Muhokselle oli myöskin raskas taival jo väsähtäneille matkamiehille.

Muhokselta 22. 9. aamulla laivamatka Ouluun ja sieltä junalla Kemiin kävi mukavasti, kun junan lähtöä ei tarvinnut odottaa enempää kuin puolisen tuntia.

Olihan siellä Oulun asemalla vähän jännittävääkin. "Passissa" oleva santarmi katseli meitä vähän epäillen, mutta ei huomannut, että pelkäsimme hänen tuttavuuttaan, ja laiskuuttaan hän jätti meidät tutkimatta.

Niin pääsimme lähtemään Kemiin suorittamaan epäonnistunutta näytöstä Kemin asemalla.

"n" matka 16. 9. - 3. 10. 1915

Kenraali Mannerheim seurueineen ottaa vastaan jääkärien paraatin Vaasassa 25. 2. 1918

Kemiin juna saapui klo 13.00—14.00 aikoihin. Päivä oli kaunis syyspäivä ja liikenne aika vähäistä, näkyi vain muutama henkilö, lukuunottamatta aseman virkailijoita.

Ohjeen mukaan pistimme "Fennia"-laatikosta noin niinkuin huomattavasti tupakan suuhumme ja astelimme hitaasti asemalaituria pitkin odottaen, että joku tulisi tarjoamaan tulta tupakkaan.

Tämä odotusaika rupesi kuitenkin venymään arveluttavan pitkäksi, ja niin pistimme tulen tupakkaan ja parhaan taitomme mukaan yritimme häipyä asemalta meille tuntemattomaan Kemiin.

Mitään hankaluuksia ei sattunut, ja pääsimme kaupungille, mutta epävarmuuden tunne täytti ajatukset, kun oltiin täysin vieraassa paikassa ja kaukana kotoa ja matkakassa, alkuaan kaksikymmentä markkaa, minulla näytti 35 penniä ja Jussi Närväsellä vähän yli markan.

Ei ollut muuta keinoa, kuin kuluttaa pitkät tunnit iltajunalle (klo 19.00—20.00) asti ja mennä yrittämään asemalla uudestaan.

Niin sitten iltasella menimme varovaisina asemalle junan tuloaikaan. Huolellisesti tarkkailimme, olisiko siellä vainolaisiamme, santarmeja, poliiseja tai muita epäiltäviä.

Junasta oli tulijoita runsaasti, ja me pääsimme sekaantumaan ihmisjoukkoon ja rauhoittumaan. Meidän oli tarkoitus yrittää uudelleen "Fennia-konstilla" tavoittaa vastaanottaja, jos sitä ylimalkaan olikaan. Mutta samassa huomasimme Sam Sihvon ja Veikko Läheniemen vaunun portailla pistävän "reilusti" Fennia-tupakan vasempaan suupieleen ja lähetevän kävelemään asemalaiturille.

Huvitti vahingoniloisena nähdä, että toisille tuli sama nolaus kuin itsellemmekin. Vastaanottajaa ei näkynyt nytkään.

Menimme tulijoitten luo ja annoimme tulta tupakkaan ja pistimme itsekin tupakaksi. Sitten lähdimme aseman pohjoispäitse kaupungille. Emme kuitenkaan päässeet edemmäs kuin rakennuksen päähän, kun jo sen varjossa tuli lyhyt tanakka nuorimies kysymään, miten monta meitä oli.

Niin oli ensimmäinen etappipiste saavutettu onnellisesti ja asianmukaisesti. Kaksi osaa transportista oli suunnitelman mukaan yhtynyt Kemissä, ja opas, Aarne Blick, lähti niitä viemään majapaikkaan Osulaan, vastapäätä asemaa. Oppaamme sanoi todenneensa tulijat jo asemalaiturilla, mutta tahtoen välttää siellä mahdollista huomion kohteeksi joutumista oli seurannut tulijain liikehtimistä ja katsoi

Jääkäripataljoonan puolustusasemissa Riian rintamalla olevia konekiväärin miehiä

Jääkäripataljoonan I. komppania pukutarkastuksessa Bayern-kasarmilla Libaussa

sopivan hetken avautuvan vasta heidän siirryttyään asemarakennuksen päitse kaupungille johtavalle kulkuväylälle.

Seuraava päivä, 23. 9., alkoi toiveikkaana. Eino Lehto kävi aamulla meitä katsomassa ja toi meille ajankuluketta, tupakkaa. Oppaittemme puheista saatiin tietää, että aikomus oli kuljettaa meidät Pohjanlahden yli Haaparannan tienoille moottoriveneellä, mutta oli odotettava sen saapumista. Myöskin tuli tietoomme, että asioiden johdossa Kemissä oli A. Hällfors. Häntä emme sillä kertaa tavanneet.

Pettymys aamuin, illoin alkoi toistua jatkuvasti. Lähtö vain lykkääntyi. Niinhän se lopulta sittenkin tuli 26. 9., mutta toista tietä Tornion etapin reittien kautta.

Edellisenä iltana yhteistuumin kemiläisten uusien tovereittemme kanssa uskaltauduimme tanssiin Kemin työväentalolle. Siellä meillä ei ollutkaan mitään huomattavaa vaaraa, sillä tanssiyleisö näytti läpikotaisin olevan enemmän tai vähemmän vierasta toisilleen, ja niin ollen ei kukaan kiinnittänyt meihin huomiota.

26. 9. illansuussa Blick, joka lähti saattamaan meitä junalla Kyläjoen pysäkillä, varovaisuuden vuoksi siirsi meidät majapaikasta kotiinsa aseman lähelle. Edelleen hän suoritti tiedustelua, että reitti oli kunnossa asemalle junan saapumiseen asti.

Niin sitten aikalailla suoraviivaisesti kiiruhdimme Blickin kotoa junan vaunuun. Lippu- ym. käytännön asiat suoritettiin oppaamme.

Edessämme oleva taival ei ollut pitkä, mutta suunta oli aika lailla vaarallinen. Jännitys pääsi laukeamaan kuitenkin onnistuneen matkan jälkeen Kyläjoen pysäkillä, kun Blick oli luovuttanut meidät

uudelle paikalliset olot tuntevalle oppallemme Iikka Metsävainiolle.

Ilman mitään keskusteluja kuljimme uuden oppaamme perässä pois näkyvistä metsään. Siellä sitten tervehdimme ja niin lähdimme patikoimaan vähäistä matkaa putaalille, jossa oppaallamme oli vene. Putaalta opas saattoi meidät edelleen Tornionjoelle Pirkkiön saarelle. Hänen mukanaan kulkevamme matka ei myöskään ollut vaaroista vapaa. Siellä olisi saattanut jo suomalainen tullipartiokin tehdä ilkeätä haittaa, venäläisistä rajavartiostilaista puhumattakaan. Onnellisesti olimme kuitenkin jokirannassa ja pohjoisesta Tornion kaupungin valot olivat erittäin hyvänä apuna siirtyessämme ylikuljettavan miehen veneeseen ja hänen soutaessaan yli erittäin virtaavasta paikasta Tornion yli.

Ruotsin puolella venemies opasti ja saattoi meidät pieneen taloon tai huvilako lienee ollut, jossa meidät vastaanotti kolme reipasta ja tuhtia miestä: Wolff, Kekoni ja Tuompo. *)

Suomenmaan osalta matka oli suoritettu vaivoineen, jännityksineen ja monine vaaroineenkin. —

Kaksi osaa "transportista n:o 1" oli jättänyt kotimaan epämääräiseksi ajaksi.

*) Kyläjoen Metsävainiosta oli järjestetty Tornion kaupungin molemmin puolin useita kuljetusreittejä rajalle mm. Pirkkiön saarelle. Sieltä kuitettiin kuitenkin aina, kuten kerrotussakin tapauksessa, rajan yli Hellälän niemen kohdalta, jossa tulliasemalla oli pysyvästi vartijana tunnettu jääkäriaktivisti John Sundell. Menijät ohjattiin joen vastarannalla olevalle Kuusilahden huvilalle, joka taas oli mainittujen Haaparannalla asuvien etappijääkärien vastaanottoaikkana.

Toimituksen lisäys.

EINO LOHELA

KESKEYTYKS VIHOLLISEN PANSSARIHUOLLOSSA

Niinä päivinä kesäkuun lopulla 1944, jolloin venäläisten suurhyökkäys Kannaksella saatiin pysäyttämään, suorittivat suomalaiset soturit lukuisia urotekoja vihollisen panssareita tuhotessaan. Seuraava kuvaus on eräs Ihantalan etumaastossa suoritetuista taisteluvaiheista.

PATALJOONAMME II/JR12 — johon joukkueeni kuului — oli kokoontunut kesäkuussa 1944 eräaseen sotilaskotiin Karhumäen takalistolla. Sotilaspastorin pidettyä jumalanpalveluksen pataljoonan komentaja majuri von Essen piti puheen, jossa hän kuvaili Yli-päällikkömme elämäkertaa. Samalla hän mainitsi, että "Kannaksella poikamme ovat varmasti lujilla, sillä venäläiset olivat aloittaneet suurhyökkäyksen." Lepomme ei luultavasti kestäisi enää kauan, vaan olisimme kohta siellä, missä miestä tarvitaan. — Turhaan ei komentajamme lausunutkaan sanojaan, sillä parisen viikkoa linnoitustöitä pauskittuamme tuli käsky: "Joukkueet ja kuormastot marssivalmiit kahden tunnin kuluttua."

Kokoilimme kampeemme ja pakkasimme repumme. Yhdellekään meistä ei ollut epäselvää, minne menemme, vaan kaikilla oli sama ajatus — Kannakselle.

Juhannuksen tienoilla pystyimmekin jo telttaamme Ihantalan takamaastoon. Muutaman päivän odottelimme toisten yksiköiden saapumista, ja samalla teimme tuttavuutta vasta saatujen, uusien ja aivan outojen aseiden kanssa. Nämä olivat panssari-nyrkki ja panssarinkauhu. Muuta opettajaa meillä ei ollut kuin saksankielinen opaskirjanen, mutta selväsihän se siitä tuli, kun kysyimme apua niiltä, jotka kieltä ymmärsivät. Huolsimme tarkkaan kaikki aseet ja varusteet sekä otimme patruuna- ja ammustäydennykset. Lyhyesti sanoen varauduimme kaikella, mitä mies taistelussa tarvitsee, sillä tiesimme, että helpolla koitoksella ei selvitä.

Jälleen tuli marssikäsky. Joukkueet etenivät harvennetuin etäisyyksin parijonossa maantien molemmin puolin (28. 6.). Suuntana oli Ihantala. Vastaamme tuli harvakeen sekä ajoneuvoja että yksinäisiä miehiä. Vaihdoin miehen kanssa muuta-

man sanan, sillä tiesimme heidän olevan etulinjan porukoista. Heidän vaatetuksensa ja olemuksensa puhuivat puolestaan, eikä meidän tarvinnut kysyä, minkälaisia taistelut olivat olleet. Väsyneinä ja nuhrisina he jatkoivat matkaansa kehoitettuaan meitä pitämään puolemme sekä toivotettuaan meille hyvää vointia.

Saimme käskyn harventaa yhä välimatkoja. Tien suunnassa olevat omat joukot olivat poistuneet, ja kosketus viholliseen oli odotettavissa millä hetkellä tahansa.

Joukkueeni oli ylittämässä noin kilometrin levyistä peltoaukeamaa. Pääsimme puoliväliin, kun saimme tutustua kolmeen vihollisen maataistelukoneeseen, jotka heittivät "kapsäkkinsä" ja tulittivat konekivääreillä. Todettuamme, ettei tappioita syntynyt, jatkoimme matkaa. Ohitimme Ihantalan. Sen tienhaarassa oleva iso rakennus paloi parastaikaa. Järvi jäi meistä vasemmalle, ja vasempaan johti myös pienempi kylätie, Talinmyllyntie. Oikealta näkyi jokin korkeahko vuori. Etenimme vielä parisataa metriä, ja silloin räsähti. Nopeasti ketju kuntoon ja hyökkäys käyntiin, mutta turhaan. Yritimme toisen kerran ja tulos oli sama. Ankara krhtuli, jonka vaikutus kivikkoisessa maastossa oli suunnaton, pakotti meidät takaisin lähtöasemiin. Seuraavan yön olimme asemissa. Vihollinen keskitti tulta harvakeen vastaamme, mutta mikään ei viittänyt hyökkäykseen. Pojille sanoin sen olevan vain työntä myrskyn edellä.

Aamulla 29. 6. aurinko paistoi lämpimästi ja olimme parhailaan juomassa "sörröä", kun vasemmalta saapui mies huohottaen ja kysyi joukkueenjohtajaa. Kun olin sanonut olevani hänen kysymänsä mies, hän ilmoitti:

— Olen Laguksen porukasta. Eversti Björkman lähetti sanan,

Panssarirykeillä oli kääntötekevä merkitys taisteluissa panssareita vastaan ja ne loivat turvallisuudentunteen taistelevissa joukoissa

että kolme Sotkaa (T34) piirittää hänen komento- paikkaansa eikä heillä ole enää panssarintorjunta- aseita. Apua olisi saatava.

Sanoin kersantti Niemelälle:

— Pidä sinä huoli joukkueesta, minä lähen alikersantti Rauhalan ryhmän kanssa sinne.

Menin sorakuoppaan, jossa eversti Björkman oli lähimpien upseerien ja lähettien kanssa, sekä ilmoittauduin tehtävään.

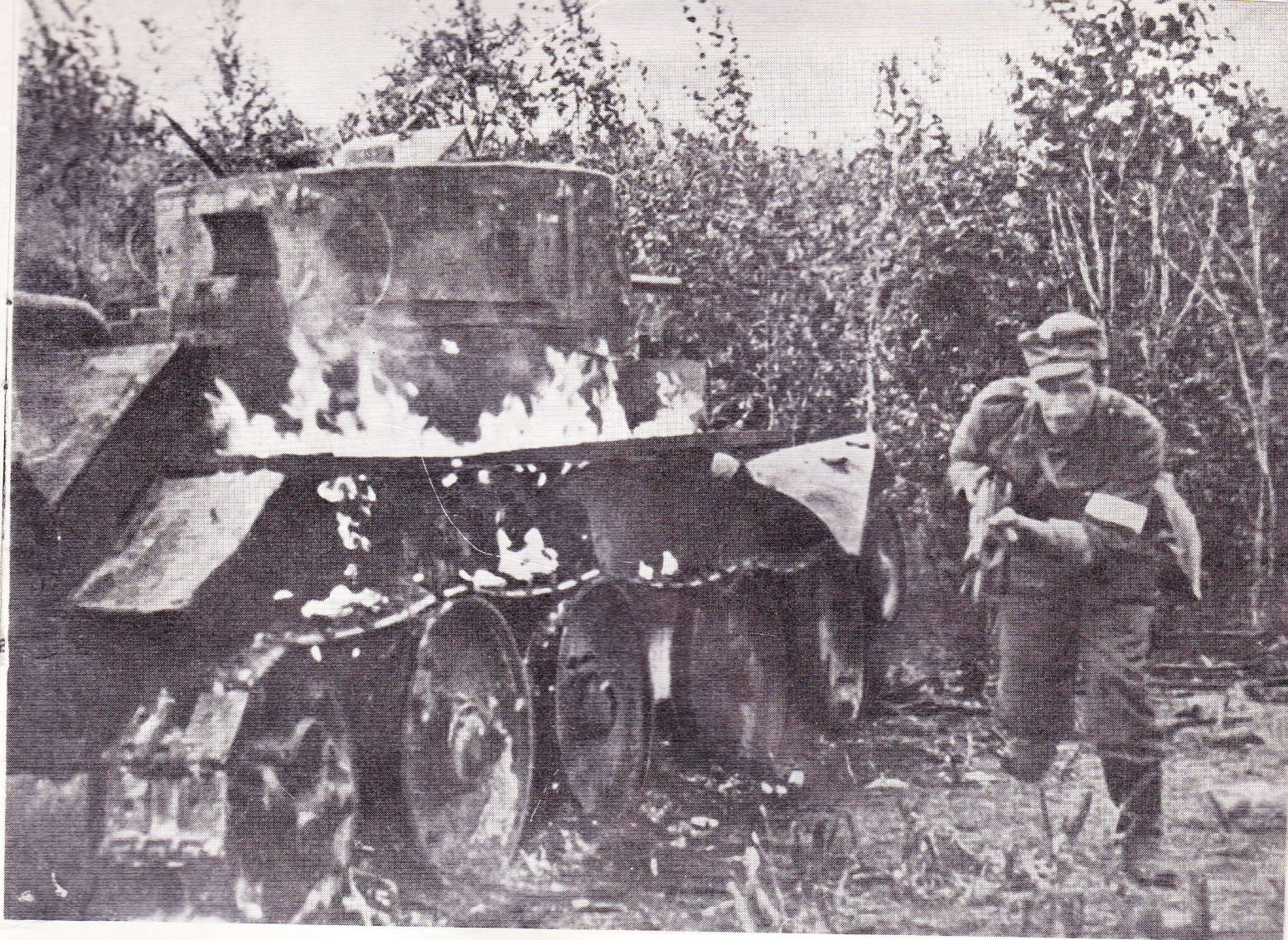
Eversti Björkman osoitti kolmea vaunua, jotka tulittivat harvakeen. Ne olisi saatava pois.

Lähdin ryhmän luo ja rupesin alikersantti Rauhalan kanssa suunnittelemaan tehtäväämme. Pää- tökseksi tuli, että lähen yksin ja otan kohteeksi kolmannen, siis viimeisen vaunun. Sotamies Kestin piti tulla perässä sitten, kun olen päässyt paikkaan, josta lähetän nyrkin vaunun kylkeen.

Aloin ryömiä varovasti kohti vaunua käyttäen hyväkseni erästä kuusikarhakan suoja. Vaunun torni oli koko ajan liikkeessä etsien maaleja. Minun menosuuntani oli viistoon takaa, siis vaunujen tulo- suunnasta. Pääsin noin 10 m päähän vaunusta, eikä siitä huomattu minua. Viritin nyrkin, nousin polvelleni ja laukaisin, mutta varressa oleva raketti- panos ei syttynyt. Minusta tilanne oli aika tukala, sillä minulla oli vain yksi nyrkki mukana. Menin matalaksi ja ryömin noin viisi metriä taaksepäin pieneen lomanteeseen. Tällöin vaunu lähti liikkeelle ja ajoi parikymmentä metriä toiseen paikkaan. Sotamies Kesti huomasi tilanteen ja toi minulle uuden nyrkin. Ehdin miettiä jonkun sekunnin, kuinka pääsisin lähemmäksi vaunua (vaunun uuteen paikkaan oli huono mennä, koska maasto oli nyt aukeata ja tasaista), kun samassa alkoi kuulua aivan läheltä vasemmalta puolelta telaketjujen kolinaa. Ajattelin, että lisää tulee ja koska olin vaunujen välissä, päätin ottaa selvää, mistä ja mitä sieltä tulee.

Lähdin siis ryömimään vasemmalle, mistä kolina ja moottorin ääni kuuluivat. En ehtinytkään kuin muutaman metrin päähän, kun tulin suuren sora- montun reunalle. Kurkistin montun pohjalle, mutta vetäisin äkkiä pääni takaisin. En tahtonut uskoa silmiäni, ja kurkistin uudelleen. Laskin montussa olevan 28 vihollisvaunua! Siellä oli renkaassa Sotkia, Klimejä, rynnäkötykkeitä ja kolme isoa vaunua, joiden merkkiä en tuntenut. Keskellä oli perävau- nulla varustettuja maastoautoja, joissa oli poltto- ainetyynyreitä ja ammuslaatikoita. Niitä tyhjen- nettiin parastaikaa, ja arvasin olevani seuraamassa vihollisen panssarihuoltopuuhia. En hukannut kui- tenkaan enempää aikaa, vaan otin lähimmän Kli- min jyvälle, painoin nappia ja nyt syttyi. Kuului valtava pamaus ja vaunun perästä nousi savu. Kaikki viholliset olivat heittäytyneet pitkälleen vaunujen viereen, ja mielessäni välähti, että taisi tulla keskeytys naapurien huoltopuuhissa. Heti mi- nulle tuli kuitenkin lähtö sieltä. Ilmassa oli saatta- jia ja puissa räjähteli, kun juoksin luoti- ja ammus- sateessa takaisin lähtöpaikkaani.

Alikersantti Rauhalan oli onnistunut ryömiä kol- men vaunun luo, jotka olivat vartiassa. Niistä hän tuhosi kaksi erään panssarijääkäriin avustamana.

Hyökkäys jatkui vihollisen palavan panssarivaunun ohi

Kolmas vaunu ajoi kovaa vauhtia soramontulle. Ilmoitin tehtäväni onnistumisesta eversti Björkmanille ja kerroin soramontussa näkemästäni. Eversti Björkman sanoi sinä päivänä olleen jo pitkälti yli kaksikymmentä varmaa tuhatta tapausta.

Tämän jälkeen otin ryhmän mukaani ja lähdin toisten luokse. Joukkueeseen päästyämme söimme ja joimme "sumpit" sekä kerroimme toisille, mitä olimme nähneet ja tehneet. Vielä monta tuntia savusivat tuleensyttyneet vaunut. — Lähetin osan pojista hakemaan lisää nyrkkejä, sillä tiesimmehän jo, ettei kuluisi kauankaan, ennen kuin ne kolmisenkymmentä vaunua soramontusta lähtisivät vyörymään kohti asemiamme.

Vasempaan johtavalla tiellä, missä suunnassa jalkaväki oli asemissa, oli vain yksi ryhmä joukkueestani varmistamassa. Koska soramonttu, jossa vihollisen panssarivaunut olivat, sijaitti juuri sen tien varrella, otin joukkueestani vielä ryhmän ja lähdin kersantti Niemelän kanssa sinne. Puolet joukkueesta jätin varmistamaan päätien suuntaa. Pienemmän kylätien varrella olikin mainio paikka lähitorjunta-aseille. Siellä oli kapea suopohjainen peltoaukea, jonka poikki johti tie. En uskonut pelton kestävän panssarin painoa, joten vihollisvaunu-

jen ainoaksi etenemissuunnaksi jäi tie. Jätin kuitenkin oikealle pellon kapeimmalle kohdalle sotamies Kestin ja yhden panssarinkauhun siltä varalta, että jonkun onnistuisi ylittää pelto. Kaikki muut aseet sijoitin tien molemmin puolin.

Kun päivä alkoi olla illassa, rupesi kuulumaan moottorien ääntä ja telojen kolinaa. Metsässä rytisi ja paukkui. Kohta näkyikin peltoaukean takana seitsemän panssaria. Ne aikoivat ylittää pellon ketjussa jalkaväki vaunujen takana, mutta pelto ei kestänyt. Nyt täytyi niiden muuttaa ryhmitys ja lähteä jonossa tietä pitkin. Sieltä ne jyrisivät peräkkäin ja harvakseen tulittaen. Annoin kersantti Niemelän yrittää vuorostaan, ja hän päästikin ensimmäisen vaunun noin kuuden metrin päähän ennen kuin ampui sen tuleen. Sama laukaus heitti minut selälleni monttuun, sillä olin liian lähellä ampujan takana. Varresta tuleva tuli sekä paine tekivät tuon tempun minulle. Selvisin siitä kuitenkin pian. Ensimmäisen vaunun palaessa jonon toinen vaunu ajoi sen oikealle puolelle, jossa sen tapasi sama kohtalo. Jälleen ajoi seuraava vaunu edellisen rinnalle ja taas tamalla tuloksella. Lopulta olivat kaikki seitsemän vaunua vierekkäin, kylki kyljessä kiinni meidän puolellamme peltoa — palavana.

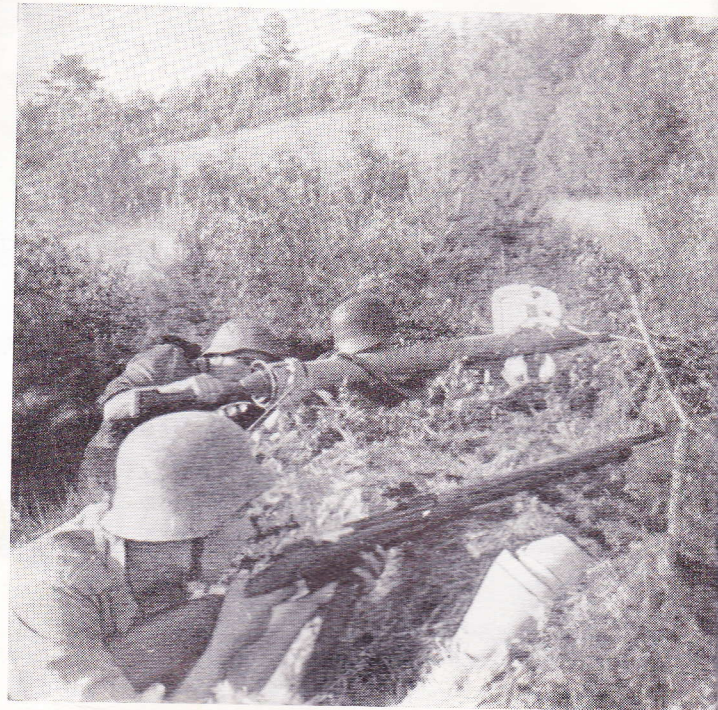
Oikealta tuli tieto, että siellä on vielä yksi vaunu lähtenyt ylittämään peltoa. Jätin kersantti Niemelän poikien luokse — hän oli siihen mennessä tuhonnut kolme vaunua — ja riensin sinne, missä kauhu oli asemissa. Suuri vaunu yrittikin tulla siellä pellon yli, mutta juuttui kiinni. Sen telaketjut kai-voivat peltoa ja viimein se oli poikittain edessämme. Siinä meillä oli komea maali 30—40 m suoraan edessämme. Käskin sotamies Kestin ladata ja kyteä virran. Ensimmäinen laukaukseni meni yli ja toinen jäi liian alas. Vasta kolmas laukaus osui keskelle tornin alareunaan. Heti nousi musta savupilvi vaunusta ja kuului voimakas räjähdys — vaunun torni oli poissa ja panssarinpalasia lojui pellolla. Vaunun tyyppi jäi minulle epäselväksi, mutta keskusteluissa jälkeinpäin useimmat olivat Josef Stalin-merkin kannalla ja sellaisen mallin piti olla silloin Kannaksella. Vihollisen saimme pysäytettyä jo ennen kuin sen hyökkäys oli päässyt täyteen vauhtiinsa.

Alkoj oella jo myöhäinen ilta, eivätkä vaunut yrittäneet enää asemeimme, vaikka niitä näkyi hyvinkin runsaasti peltoaukean takana. Levähtäessämme lähetti tuli luokseni ja toi viestin, että H-hetki on klo 0.30. Tätä en kuitenkaan tahtonut uskoa, koska aikaa oli enää vain hiukan toista tuntia eikä tykistövalmistelua tai muutakaan hyökkäykseen viittaavaa ollut havaittavissa. Jätin joukkueen kersantti Niemelälle ja lähdin itse ottamaan selvää tilanteesta. Annettu käsky olikin sellainen, että klo 0.30 joukkojen tuli vetäytyä uusiin asemiin linjalle Ihantalan mäki—Pyöräkangas.

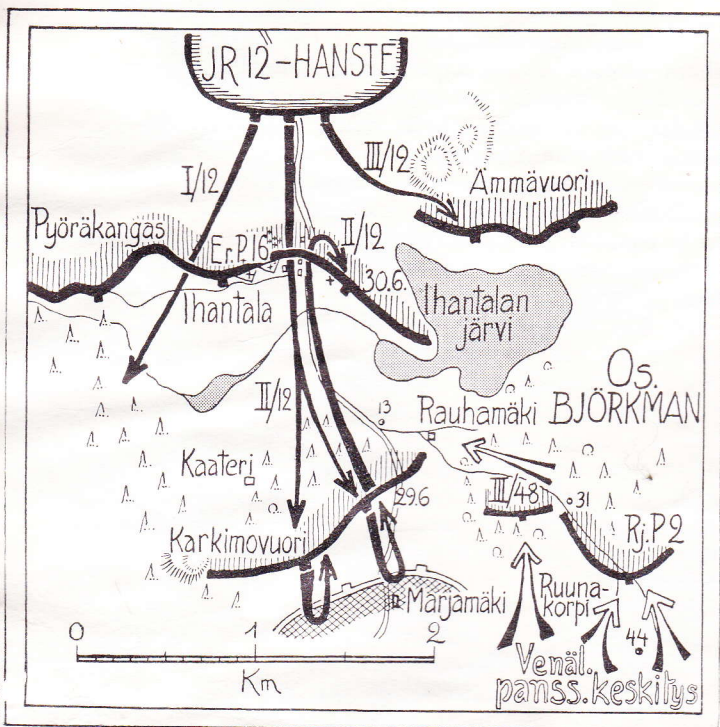
Määräaikana irroittauduimmeekin ilman minkään-

laista painostusta. Emme ehtineet vetäytyä kuitenkaan kuin 300 m, kun kolme panssaria ajoi peräkkäin ja jäi siihen, missä sivutie yhtyy päätiehen. Annoin ohjeet joukkueelle vetäytymisestä ja palasin takaisin. Minun onnistuikin tuhota keskimäinen näistä kolmesta vaunusta.

Aamulla 30. 6. olimme uusissa asemissa Ihantalan mäellä maantien kahden puolen. Täällä olikin paremmat mahdollisuudet puolustukselle. Asemat

Panssarinkauhu ja panssarinyrkki

yhdyshautoineen olivat osittain valmiit. Puolet joukkueesta käskin levähtämään, ja toinen puoli jäi asemiin. Kauan meidän ei tarvinnutkaan odotella, kun panssarit alkoivat jyristä asemiamme kohti. Osa niistä hajaantui vastakkaiselle mäelle ja osa jäi purolle, mutta neljä vaunua tuli jonossa eteenpäin. Taas taisteltiin.

Kersantti Niemelä tuhosi ensimmäisen vaunun aivan asemissamme. Jonon kolmas vaunu pääsi läpi, mutta saksalainen panssarivaunu tuhosi sen noin viisisataa metriä taaempaan ja viimeisenä tullut vaunu tapasi kohtalonsa lähellä kirkon raunioita. Ei onnistunut vielääkään neuvostopanssarien yritys.

Suunnilleen vuorokausi oli kulunut siitä, kun tuhosimme ensimmäiset panssarit Ihantalassa. Nyt oli tuhottujen vaunujen lukumäärä ylittänyt kaksikymmentä varmaa tapausta. Luulen, että panssareiden epäonnistuneet hyökkäykset ja suuri tuhoutumisprosentti saivat venäläiset johtajat tekemään kielteisiä päätöksiä niiden käytöstä. Esimerkiksi heinäkuun 3. päivän aikoihin tehty hyökkäys oli suurisuuntainen ja hyvin valmisteltu. Kaikenlaista kamaa oli liikkeellä ja toiminnassa varsin runsaasti, mutta ainoatakaan panssaria ei tullut näkyviin.

REINO KALERVO

TULIPIMEÄ JA YHÄ PYSYI PATALJOONA PAIKOILLAAN

IV Armeijakunnan vaiheita Talvisodassa

Piitsoinojan taistelu 3.—4. 12. 39

Kenraalimajuri Heiskanen ei ollut tyytyväinen ensimmäisiin sotatoimiin, ne oli suoritettu liian passiivisesti. Hän ryhtyi alusta alkaen etsimään tilaisuutta vihollisen pysäyttämiseksi, kenties heittämiseksi takaisin rajan yli iskulla, joka sopivassa kohdassa annettaisiin sille riittävän suurin voimin. Tähän taas oli mahdollisuus vain niin kauan kun armeijakunnan päävoimia ei vielä ollut sidottu taisteluun.

Odotettu tilaisuus ilmaantuikin, jos kohta pakko-tilana, kun Er.Os.Räsänen vetäytymisellään jätti 12.D:n vasemman sivustan suojattomaksi kaikkine siitä koituvine vaaroineen. Hän näki jo ensimmäisenä sotapäivänä, että Suojärvi pian joutuisi hyökkääjien käsiin, hän näki enemmänkin: voitokas vihollinen pääsisi ennen pitkää Loimolan edustalle, ja jos puolustus täälläkin pettäisi, olisi ehkä pakko siirtää koko armeijakunnan rintama peninkulmia taaemmas. Olihan seuraava varustettu asema vasta Jänisjoella.

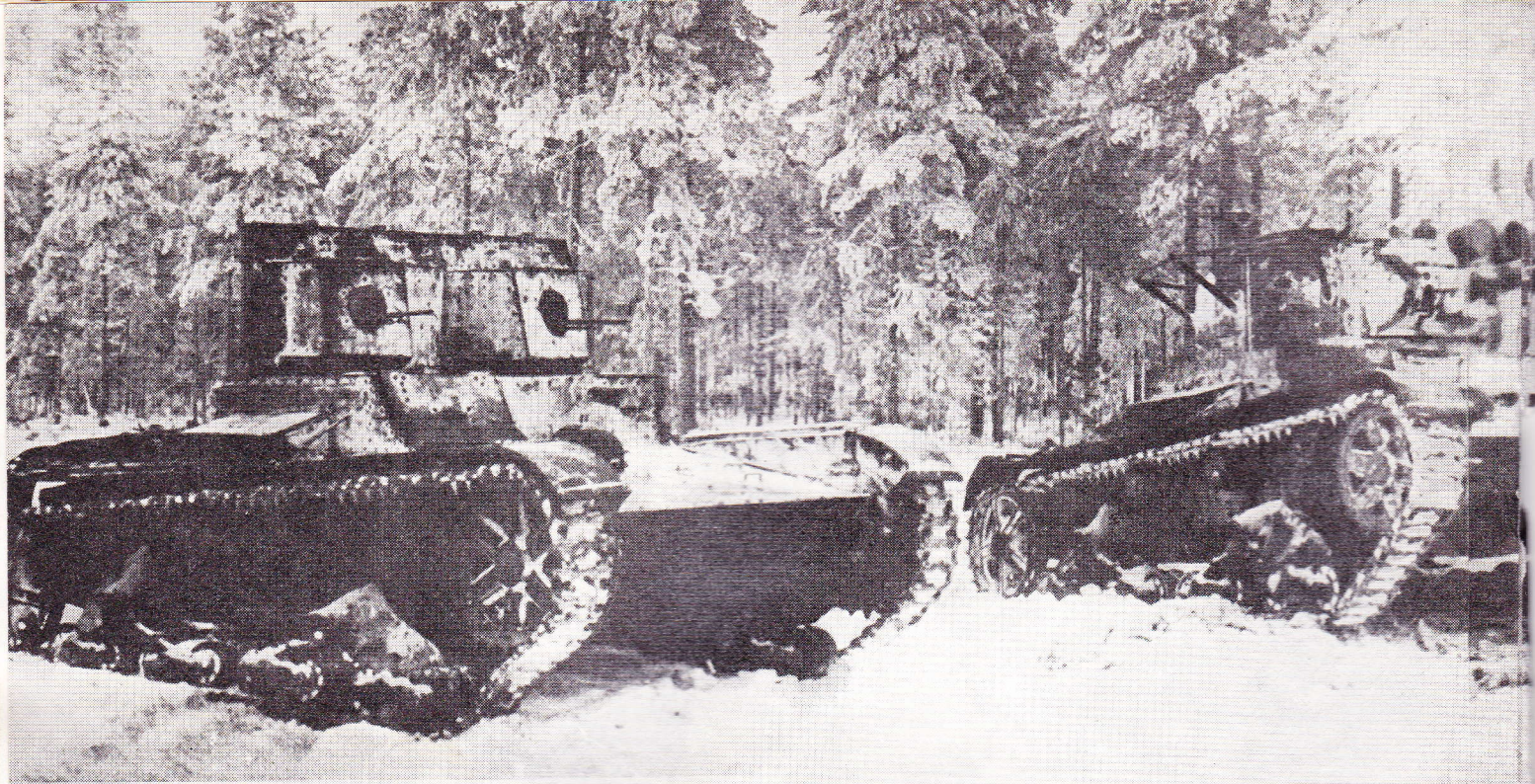
Toisena sotapäivänä, 1. 12. 39, teki kenraali päätöksensä!

Kivijärven kylä sijaitsee synkässä korvessa Loimolasta Suvilahden johtavan maantien pohjoispuolella, runsaan 15 km:n päässä siitä, ja hän päätti täältä käsin hyökätä vihollisen sivustaan kahden rykmentin suuruisella taisteluosastolla. Ensi sijassa

Nuotion äärellä

kenraali piti silmällä Loimolaa kohti etenevän vastustajan oikeaa sivustaa, mutta toinenkin vaihtoehto oli: Kivijärven kylästä voitiin yhtä hyvin suorittaa isku myös Tolvajärven suuntaan etenevän vihollisen vasempaan sivustaan. Tilanteen kehitys näyttäisi, kumpi vaihtoehto toteutettaisiin. — IV AKE:ssa suoritettut laskelmat päättyivät siihen, että liike voitiin panna käyntiin Tolvajärven tielle 5. 12. tai Loimolan—Suvilahden tietä vastaan 6. 12. Valmistelujen käyntiänsä ei viivytelty, sillä

Танки перед

Venäläisiä panssarivaunuja lähdössä etenemään Suomen rintamalla Talvisodan aikana

vaikeudet olivat todella suuret. Ei ollut edes tietä, joka kylään olisi johtanut, ja niinpä ryhdyttiin hyökkäysjoukkoja varten 2. 12. avaamaan latuja. Niitä pitkin ja auraukskalustoa käyttäen joukot ja kevennetyt kuormastot sitten siirrettiisiin ryhmitys-alueelle. Kaikki näytti sujuvan laskelmien mukaan, mutta silloin puuttui Päämaja asioiden kulkuun.

Kohta puolen yön jälkeen, tarkalleen sanottuna 3. 12. kello 1.05, tuli IV AK:n komentajalle puhelu Päämajasta. Hänelle annettiin käsky hyökätä jo samana aamuna kello 6, ts. viiden tunnin kuluttua. Oli hyökättävä armeijakunnan koko kaistalla Ilo-mantsia lukuunottamatta. Määrättiin vielä joukotkin, joilla hyökkäys oli suoritettava ja Suojärven suunnassa ne olivat JR 34 ja JR 36 sekä kaksi patteristoa tykistöä.

Kivijärven kylää koskevasta suunnitelmasta oli ilman muuta pakko luopua, ajan vähyeden takia ei valmisteluihin ollut aikaa. Ainoaksi mahdollisuudeksi jäi puhdas rintamahyökkäys lähinnä hyökkäyskohtaa olevilla joukoilla, jos kohta sitäkään ei katsottu saatavan käyntiin näin lyhyessä ajassa; eihän tuo annettu viiden tunnin valmistelu-aika ollut ainakaan pituudella pilattu, kun kysymyksessä oli armeijakunnan yleishyökkäys. Ja sitäpaitsi oli 12. D:lle juuri tullut Loimolan asemalle ensimmäinen erä talvikalustoa, joka yön 2/3. 12. kuluessa piti purkaa junasta ja jakaa joukoille. Lykätäkään ei jakoa voitu, sillä reet, ahkiot ja ennen kaikkea sukset olivat hyökkäyksessä välttämättömät.

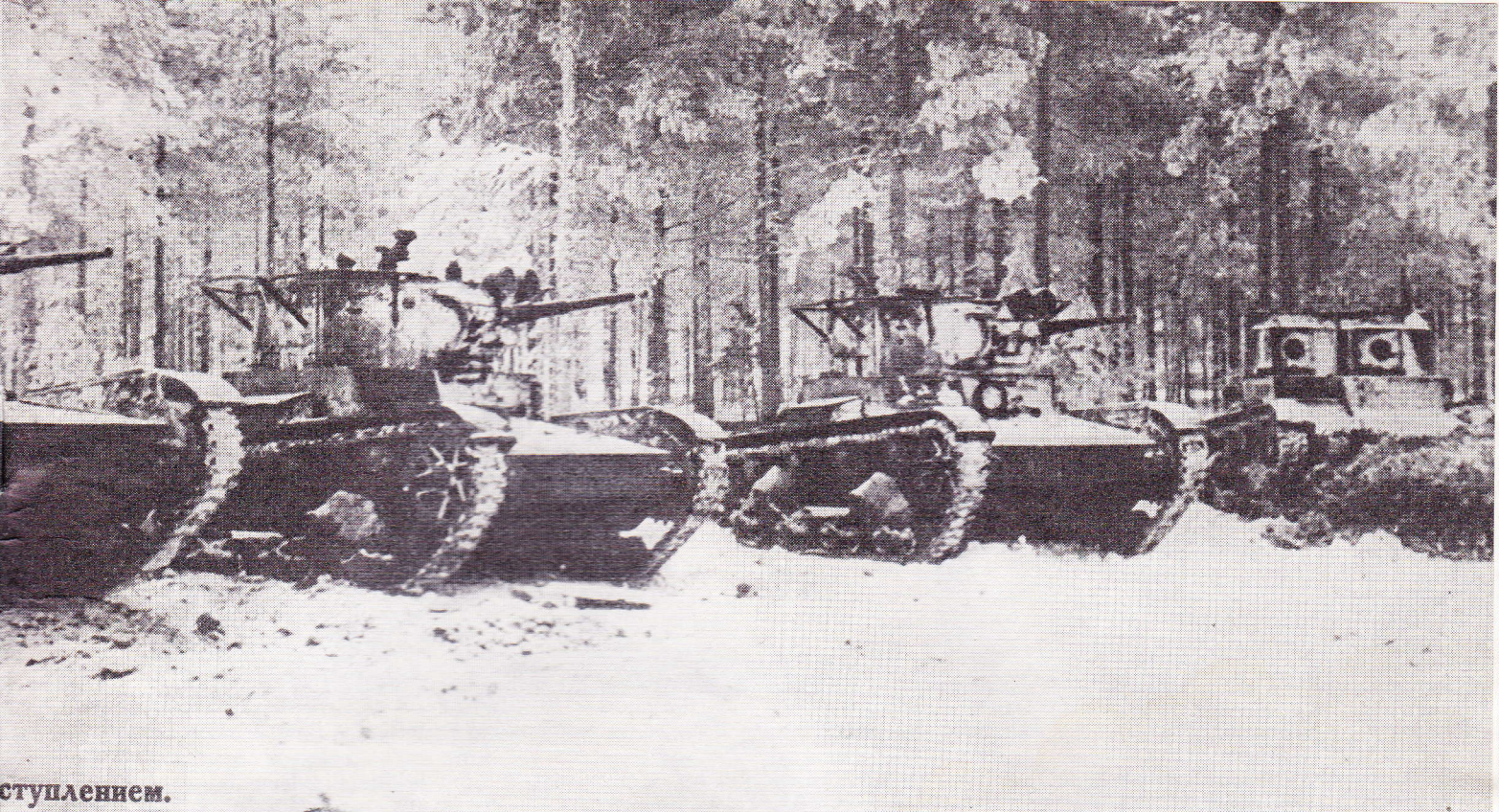
Kenraalimajuri Heiskanen koetti kaikkensa saadakseen hyökkäysaikaa siirretyksi niin, että se voitaisiin toteuttaa edes jossain määrin valmisteltuna. Hän vetosi omaan suunnitelmaansa, todisteli talvikaluston jaon välttämättömyyden jne, taisipa mai-

nita jotain valmisteluihin käytettävästä ajastakin, mutta kaikki hänen perustelunsa ja vastaväitteensä kaikuivat kuuroille korville. Määräaika jäi voimaan, oli hyökättävä 3. 12. kello 6 ja sillä hyvä!

Pitkin yötä annettiin IV AKE:sta erilliskäskyjä. Ajan niukkuuden takia ne annettiin osittain vastoin kaikkia periaatteita, johtoportaita sivuuttamalla. Näille oli vain tyydyttävä tiedoittamaan mitä heidän alaisensa tulisivat tekemään. Ja vielä aamuyöllä IV AK:n komentaja ties kuinka monennen kerran soitti Päämajaan sadakseen sittenkin hyökkäyksen määräajan siirretyksi, koska myös divisioonien komentajat olivat siinä vakaumuksessa että epäonni varmasti seuraisi tällaista hätiköityä yritystä. Hänelle vastattiin tönkeästi, että Ylipäällikkö nukkui eikä häntä enää voitu herättää! — Tuon Päämajan onnettoman käskyn syntyhistoriassa on muuten jotain salaperäistä. Operatiivisen osaston päällikkö ei liene ollut koko puuhasta tietoinen ennenkuin kuuli siitä puhelimesta kenraalimajuri Heiskaselta.

JR 34:ää ei käskystä huolimatta voitu saada mukaan. Rykmentti oli vihollisuuksien alkamisesta lähtien ollut yhtä mittaa tulella ja suorittanut pitkiä marsseja, se oli vasta nyt päässyt ensimmäisen kerran lyhyeen lepoon. Se ei yksinkertaisesti ollut hyökkäyskelpoinen; viimeiset miehet kömpivät teltoihinsa juuri niihin aikoihin, jolloin hyökkäyksen piti alkaa. IV AK:n muut rykmentit taas olivat liian kaukana, että niistä joku olisi voitu asettaa JR 34:n tilalle. Oli näinmuodoin hyökättävä vain Piitsoinojalla olevalla JR 36:lla, oikeammin sen kahdella pataljoonalla, kun I/JR 36 pidettiin reservinä.

Oli miten oli, mutta sukset olivat tuiki välttämättömät. Lunta ei kylläkään ollut enempää kuin noin

ступлением.

30 sm, mutta vakavampi asia oli se, että suot eivät vielä olleet jäätyneet miestä kantaviksi ja hyökkäysmaastossa ne olivat niin vetisiä, ettei ylittämistä jalan voinut tulla mitään. Suksia oli, kuten sanottu, 2. 12. iltamyöhällä saapunut Loimolaan, mutta ne olivat junnassa ja määräkin oli tietysti täysin riittämätön. Hyökkäysjoukkojen oli yritettävä saada ainakin osa suksistaan lainaamalla, varastamalla tai jollakin muulla yhtä näppärällä keinolla. Antaakseni jonkinlaisen kuvan 12. D:n sotavarustuksesta hyökkäyspäivän aattoiltana mainitsen, että divisioonalta puuttui tällöin mm 9.802 paria suksia, 335 ahkiota, 121 rekeä (JR 36:n osuus oli 2.439 paria suksia, 105 ahkiota ja kaikki reet, jotka olivat Loimolassa). Uskomattomalta tuntunee, että kiväärejäkin puuttui 819 kpl. Joku monista säästäväisyyskomiteoista oli aikoinaan syvässä syvämielteisyydessään ja asiaa joka kantilta tiiviisti harkittuaan tullut siihen perin älykkääseen loppupäätelmään, että kivääri jokaisella miehellä oli ylellisyyttä, jollaiseen köyhällä tasavallalla ei ollut varaa. Sellaisen pikkuseikan kuin ketkä miehet lähetettäisiin taisteluun aseettomina, jätti tuo viisaiden raati sotilasjohdon ratkaistavaksi. — Kuitenkin käytettiin tuolloin puolustuslaitoksen tarpeisiin noin 17 % valtion budjettivaroista, nykyisin lienee prosentti siinä neljän nurkilla!

Tietenkään ei hyökkäystä saatu käyntiin käskettynä ajankohtana — tokkopa Päämaja oli sitä vakavissaan odottanutkaan — se myöhästyi useita tunteja, mutta lopulta se kuitenkin alkoi; joskaan ei valmisteltuna, niin epäilemättä jollain tavoin improvisoituna.

I/JR 36 oli Lietteestä vetäytyttyään leiriytynyt Iso Naistenjärvestä pohjoiseen virtaavan puron länsirannalla olevalle kukkulalle 3. 12. kello 5 tienoissa ja jäi sinne rykmenttinsä reserviksi.

III/JR 36, jota komensi kapteeni P. Pyökkimies, eteni oikealla, rautatien ja maantien varsia pitkin. Majuri

A. Ruusuvuoren komentamana II/JR 36, jonka piti hyökätä vasemmalla, ei sensijaan liikoja kiirehtinyt. Se haali kokoon suksia ja ruokaili kaikessa rauhassa eikä koko pataljoonasta loppujen lopuksi päässyt liikkeelle enempää kuin yksi komppania, äärimmäisenä vasemmalla ollut 6.K.

Kun rykmentinkomentajalle oli ennen liikkeellelähtöä tiedoitettu, että vihollinen parhaillaan vetäytyi takaisin Suojärvelle päin, lähetti hän eteensä tiedusteluosaston hakemaan kosketusta. Sen takana seurasivat hyökkäysjoukot verikkaista tahtiaan. 6.K oli jo pääs-

Talvinen yhdyshauta

"Olympiakylä" Syskyjärvellä

syet Lietteen kylän liepeille ja III/JR 36:n etummaisat osat saapuneet Maltinan lounaispuoliseen maastoon, kun tiedusteluosastosta ajoi kovaa vauhtia paikalle pp. lähetti ilmoittaen panssarivaunujen olevan tulossa pitkien maantietä, ja kohta alkoi niiden kolinakin kuulua. Tien mutkan takaa ilmestyi näkyviin ensin yksi, sitten kymmenen ja lopulta parisenkymmentä vaunua. III/JR 36 hätkähti! Tuollaisia ei oltu ennen nähty, ei ollut aseita, jotka niihin pystyisivät! Syntyi sekaannusta, mutta vaunut ajoivat eteenpäin, jyrisivät läpi pirstoutuvan pataljoonan, kunnes saapuivat Iso Naistenjärvestä virtaavalle puroille. Siellä oli vastassa tällä välin hälytetty I/JR 36, ja sen asemien eteen panssarit pysähtyivät.

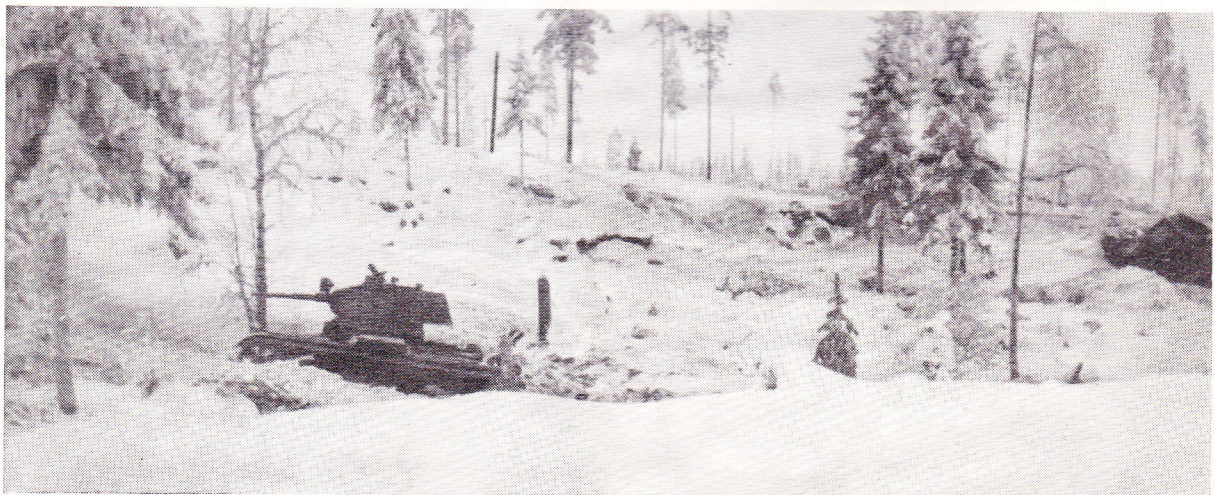
Etenemässä olevien joukkojen keskuudesta alkoi kuulua huutoja, että hyökkäysvaunut olivat murtautuneet läpi, huudettiin, että ne ampuivat takaa ja että oltiin saarroksissa. Hämminki ja sekasorto lisääntyi. Se muuttui paniikiksi, kaikki mukaansa tempaavaksi pakokauhiksi. Hyökkäysliike keskeytyi, ja miehet alkoivat mistään piittaamatta kauhun vallassa paeta Loimolaa kohti. Kuormat käännettiin ympäri, ne yhtyivät pakeneviin sekamelskan kasvaessa hetki hetkeltä. Ruokailu- ja suksenjakopuuhiissa olleeseen II/JR 36:eenkin, joka ei ollut edes osallistunut hyökkäykseen, tarttui pakokau-

hu, se liittyi III/JR 36:n hillittömiin laumoihin. — Äärimmäisellä oikealla siivellä Panssarijuna 2 jossain määrin viivytti tulellaan panssareja seuraavaa vihollisjalkaväkeä.

Kesken leponsa hälytetty I/JR 36 oli miehittänyt Iso Naistenjärvestä pohjoiseen virtaavan puron kokonaan varustamattoman länsirannan. Puron yli johtava maantiesilta oli räjäytetty ja juuri sen eteen oli panssarien ollut pakko pysähtyä. Kukulalle, siltaa vastapäätä, saatiin suurin ponnistuksin hinatuksi tykki, joka heti otti näkyvissä olevat vaunut suoran tulensa alle näiden harvakseltaan vastatessa siihen. Vihollisen jalkaväkeä ei ollut näkyvissä senkään jälkeen kun II ja III P olivat juosset I P:n asemien läpi. Se ilmestyi paikalle vasta paljon myöhemmin yhdessä pioneerien kanssa, jotka ryhtyivät korjaamaan siltaa panssareita varten.

I/JR 36 oli saanut eversti Sainiolta käskyn puolustaa purolinjaa siihen saakka, kunnes viimeinenkin mies olisi päässyt edestä turvaan. Tuli pimeä ja yhä pysyi pataljoona paikoillaan. Siltaa korjaavat vihollispioneerit olivat hankkineet valaistusneuvoja ja jatkoivat puuhaansa pimeydestä huolimatta. Tykistöllä olisi siinä ollut edullinen maali, mutta tykkejä ei ollut, nekin olivat jo kaukana takana. Krh.tulella ja partioilla työtä

"Elävä" venäläinen panssarivaunu etenee Kollaan maastossa

häirittiin ja onnistuttiin sitä ainakin hidastuttamaan sekä tuottamaan korjajaille tappioitakin. Kun enää yhtään omaa miestä ei pitkiin aikoihin ollut palannut edestä, irroitti kapteeni Partinen pataljoonansa ja alkoi saamansa käskyn mukaan siirtyä taaksepäin, Piitsoinojalle.

Sillä välin, kun edellä selostettu tapahtui maantien suunnassa, oli Kotajärvellä ollut komppania (9.K/JR 36) lähettänyt vajaan joukkueen Myllyjärven suunnassa, aivan valtakunnan rajalla olevaan Niskavaaran kylään. Joukkue lähestyi kylää etelästä, rajan takaa kiertäen ja totesi sen vihollisen miehittämäksi. Olipa talojen seinustoilla suksiakin, joista voitiin päätellä, että ainakin joitakin hiihtotaidon omaavia oli vastustajankin joukoissa. Lukuisten koirien haukunta paljasti lähestyjät. Lähimmässä talossa sentään ehdittiin ruokailemassa olleet miehet tuhota ennenkuin he edes tajusivat mistä oli kysymys, mutta sitten olikin joukkueen lähdeävä paluumatkalle. Vihollinen seurasi kintereillä Kotajärvelle saakka, ja kylän aukeilla syntyi taistelu, jossa vihollinen kärsi tuntuvia tappioita. Se ei liene kovinkaan pitkiä aikoja ehtinyt levätä Niskusvaarassa, koskapa miehet olivat niin väsyneitä, että jotkut apaattisina istuskelivat reppujensa päällä keskellä kyläaukeamaa vähääkään piittaamatta puolustajan tulesta. Koneaseet vain olivat äänessä ja tuottivat komppanialle tappioitakin. Mikään ei olisi pakoittanut Kotajärven kylästä luopumaan, mutta kun tilanne kehittyi maantien suunnassa epäedulliseksi, sai komp-

pania käskyn palata takaisin. Poislähtiessään se syytti kylän tuleen.

Yö 3/4. 12. kului Piitsoinojalla rauhallisesti. JR 36 oli kahdella pataljoonallaan miehittänyt pääpuolustuslinjan pesäkkeet, ja noin kello 3-4 aikoihin sivuutti edestä vetäytyvä I/JR 36 aseman, pysähtyi hetkeksi Piitsjoen kylään ja jatkoi sitten marssiaan parin kilometrin päähän etulinjasta. — Kosketusta viholliseen ei taaskaan ollut. Eräät kuvittelivat tilanteen jo selvinneen.

Edellisen päivän onneton hyökkäysryitys oli pahoin järkyttänyt JR 36:n pataljoonia, jotka eivät tätä ennen olleet taisteluihin osallistuneet. Ne olivat nyt ensimmäisellä kerralla tuleen mennessään joutuneet vakavan panssarihyökkäyksen kohteiksi, ja panssarikauhu oli iskeytynyt syvälle niiden mieliin. Enää ei ollut varmuutta siitä, miten ne toimisivat, jos panssareita uudelleen esiintyisi ja tämä taas tuntui enemmän kuin todennäköiseltä. Rykmentti olisi pitänyt vaihtaa, mutta mahdollisuuksia siihen ei ollut. Piitsoinojan linja oli koetettava kaiken uhallakin pitää JR 36:n avulla. Niinkuin jo aikaisemmin on mainittu, muodosti Piitsoinoja pääpuolustuslinjan, eikä taaempaan enää ollut varustettuja asemia lähempänä kuin Jänisjoella, kun ns. Loimolan sisärengas jätetään lukuunottamatta. Se ei ollutkaan linja, vaan ympyrä, tarkoitettu yksinomaan Loimolan lähipuolustusta varten. Ei voinut tulla puheeksikaan, että olisi vetäydytty sinne ilman äärimmäistä pakkoa.

Kentäsairaaloidenkin raskaassa työssä suorittivat lääkintälotat oman arvokkaan osuutensa voimiaan säästämättä. Lotta Terttu Roiha kuvaa seuraavassa oman kentäsairaalsensa eräitä tapahtumia päiväkirjansa valossa.

"NYT SE ALKOI. 31. 7. 1941. Eläköön! Taivas, maa ja kaikki mitä niissä on, tärisi ja vapisi, kun tasan klo 12.12 alkoi mahtava tykistötuli meidän puoleltamme. Niin soi teräksen laulu, mahtavana, voimakkaana, voittoa ennustavana. Mutta noin klo 14.30 tulivat ensimmäiset potilaat ja sen jälkeen

taukoamatta kaksi vuorokautta. Mahdotonta on kuvata sitä kaaosta, mikä KS:ssamme vallitsee. Paareja on joka paikka täynnä. Vintti ja toimistokin. Kuolema ottaa pois omansa. Henkilökunta ei osoita mitenkään väsymystään. Sellainen ajatuskin tuntuisi halvalle. Kaiken kurjuuden keskellä tuntee suurta onnea, että voi edes vähän, oi niin vähän auttaa."

Kentäsairaala, jonka vahvuuteen silloin kuului, oli sijoitettuna Rautjärvelle, aseman lähelle kansakouluun. Olimme jo pitkistyneet toimittoomuteen. Potilaita ei meillä ollut liialti, koska toimimme A-osastona, ja näin ollen eivät meille kuuluneet muut kuin haavoittuneet. Olimme tehneet heinä ja korjanneet ne lähistöllä sijaitseviin la-toihin. Kuulimme kuitenkin jälkepäin, että touhumme oli ollut vain vahingollista, sillä kun Pa-

jari lähti työntämään kiilaansa, siviilihenkilöt pääsivät pian Rautjärvelle heinäntekoon. Toisin sanoen heinän jakoon, sillä mistä me olisimme tienneet, mistä pellostä mihinkin latoon heinät olisi pitänyt ajaa. — Olimme odotelleet kärsimättöminä toimintaa, ja ohjelmaamme kuului laulaa "Lähtee Blick ja lähtee Hersalo, vaan ei lähde Pajari".

Olimme jo paljon joutuneet haavoittuneiden kanssa tekemisiin, joten olisi luullut, ettei siitä sen kummempaa tule. "Höökittäisiin" vain kaikki, mikä oli tarpeen, niin pikemmin loppuu. Kahden viikon kesälomanikin oli jo moneen kertaan käytetty. Tämä sotahan piti käydä salamasotana. Tällaisia ajatuksia oli varmasti muidenkin eikä vain

minun pörröisessä päässäni. Ilolla me silloin tervehdimme tiedotusta, joka käski meidän olla mahdollisimman toimintavalmiita. Kuinka olisimme voineet muutenkaan sen asian ottaa niissä olosuhteissa. Muistan kuinka odotimme ensimmäistä laukausta, kuin merkkiä. Se kuului. Siihen yhtyivät isot ja pienet pyssyt. Raskas tykistö ampui ylitsemme, ja se juuri oli niin mahtavan tuntuista, että uskoimme nopeaan voittoon. Tykistö soitti soittoaan, emmekä enää tienneet, mikä oli oman ja mikä naapurin "orkesterin" aikaansaannos.

Silloin ajoivat ensimmäiset "myrkkypurkit", joiksi nimitettiin paketti-autoista tehtyjä potilasautoja, pihaan, ja sen jälkeen ei kukaan ollut työn

Lääkintäaliupseeri antaa ensimmäisen avun aseveljelleen

puutteessa. Paareja oli vieri vieressä kaikki aulat ja käytävät täynnä. Kun sisälle ei enää sopinut, jätettiin ne pihalle koivujen alle, auringolta varjoon. Sieltä sitten kiireellisyysjärjestyksessä hoivasimme heidät leikkauspöydälle. Lievimmin haavoittuneet, jotka vielä kykenivät itse kulkemaan, istuskelivat nurmikolla odotellen hekin pääsyään poliklinikalle.

Kiireittäni keskellä huomasin erään humoristisen tapauksen. Aino-lotta kulki pojalta pojalle ja tarkasti JSP-passitukset ja kuka vain ei ollut sellaisessa "putiikissa" käynyt tai muuten oli jäänyt ilman "tetanus"-seerumia, kuuli käskyn: "housut alas." Ennätin seurata paria kolmea hölmistynyttä kaveria, jotka kainoina selittämään, jotta he ovat haavoittuneet käsivarteen. Sen kyllä huonompi näköinenkin olisi huomannut. Veriset siteet kyllä näkyivät, mutta kiire ei sallinut Aino-lotan pitää pitkiä puheita. "Housut alas" tuli vielä toisenkin keran, ja sen jo pojatkin uskoivat. "Tetanushan" annettiin aina mieluummin reiteen.

Kanslialottamme Kyllikki oli aina sanonut, että hän ei kestä nähdä poikiamme silvottuina. Jo evakojen lohdutonta matkaamista katsellessamme hän oli pakahtua tuskaan, mitä hän tunsu rajan kansan puolesta. Itse kun oli sisä-Suomen lapsia. Mutta kun Kyllikki sai kirjoihinviennit niin selväksi, kuin mitä siinä ahdingossa oli mahdollista, hän tuli osastolle tarjoten apuaan.

Olin juuri purkamassa erään pojan pääsidettä, ja apu oli siinä perin tarpeen. Yhdessä siinä sitä yritimme irroitella, mutta katsoin selvimmäksi kuitenkin leikata koko sidekäärön saksilla poikki ja sitten varovasti kääntää verestä märkä mytty pois kasvoilta. Mitä näimmekään, kun tämän olimme tehneet? Valtavan verisen aukon, ja silmämunan, joka oli siteiden mukana. Katsoin Kyllikkiin. Kalpea hän oli, ja kukapa ei olisi ollut. Pyörtymisestä ei sentään ollut tietoaakaan. Kiireesti vain vielä oikea käsivarsi siteistä pois ja itse kannoimme yhdessä sotamies Kainosen leikkaussaliin. Niinhän sitä luokkahuonetta juhlallisesti nimitettiin. Sieltä hän sitten iltasella tuotiin osastolle. Pää oli siistissä siiteessä ja oikea käsi oli olkavarresta poissa.

Potilaat oli jo kaikki tuotu linjoilta meille sen päivän osalta. Autot veivät niitä, joiden vamma suinkin salli, Savonlinnaan. Muistan, että vesiteitse oli myös kuljetuksia. Meidän KS:mme oli vain 50 potilaspaikkaa käsittävä, joten ne, jotka osastolle pääsivät, olivat perin huonokuntoisia. Kaikki vatsaan haavoittuneet, amputoidut ja muut huonot jäivät sitten siihenkin luokkaan, jota minä jäin yöksi yksin valvomaan. Leikkauksia jatkui koko yön ja vielä seuraavankin päivän.

Hiljaisuus oli sentään löytänyt tiensä osastollemme. Selvästi kuuli pienimmänkin valituksen. Kaikki olivat vielä narkoosissa tai morfiinin huumamia. Vähitellen kuitenkin alkoi yksi ja toinen tulla tajunnan rajamaille. Pahoinvointi oli ensimmäinen oire. Muutama kaarimalja oli kuin ei mitään, ja sen tähden katsoin selvimmäksi auttaa vain pään sängyn laidalle, ja siitä sitten vain lattialle. Lattia tuli pian liukkaaksi, ja sen vuoksi katsoin

Joukkosidontapaikan arkea sodassa

parhaaksi ottaa kengät pois jaloistani ja tassutella, niin että varpaat litisi.

Kun näin olin touhuissani, kuulin koputusta. Jäin ihmettelemään, mistä se kuului, ja silloin havaitsin, että opettajan korokkeella sängyssä oleva poika koputti mustaan tauluun. Menin hänen luokseen kysyen jotain, mutta hän teki tilauksen: "Viski-groggi!" Sanoin vain, ettei sellaista ole, mutta vähäpää hän siitä. Tilasi vain koko viinilistan läpi, ja kun ei mitään ollut, sanoi perin työlästyneenä: "Tuokaa sitten lasi vettä". Olin pahoillani, kun sitäkään ei ollut lupa hänelle antaa. Kostutin hänen huuliaan, ja menin toisen luo, joka jo monta kertaa oli kutsunut Marjattaa. Nimeni ei ollut Marjatta eikä hänkään minua luokseen kaivannut. Houripahan vain morsiostaan. Hän ei jaksanut lainkaan tajuta nykyhetkeä, vaati vain, että minun olisi pitänyt pitää häntä kädestä. Olisinhan sen toki tehnytkin, mutta hirmuisessa kunnossa oleva lattia kaipasi siivoamista. Hain vesisangon ja luutturäteitä sitä varten. Menin ensimmäisen sängyn väliin ja aloin tehdä työtäni, mutta silloin se alkoi. Hernekeitto, jonka olin jossakin välissä ahtanut sisääni, tuli sellaisella vauhdilla lattialle, että paremmasta ei väliä. Minä luuttusin ja oksensin. Hengessäni kuitenkin manasin huonoa luontoani, sillä pojat, jotka sen jaksoivat tajuta, sääliittelivät minua kovasti. Ja se oli sentään minustakin liikaa. Tulihan sekin työ tehtyä, se lattian siivoaminen, mutta ei sitä yhtäjaksoisesti saanut tehdyksi. Monta kertaa piti olla Marjattana, monasti antaa pisara vettä, hakea lää-

kärikin kuolevan luokse, mutta sittenkin ennätin siinä oppia jotain. Opin tuntemaan kuoleman. Olin sitä aina kovasti pelännyt ja kammonut, mutta nyt täällä näiden sankareiden parissa se olikin vain pyhä ja kaunis asia. Uskoin, että se ei tullut hetkeäkään liian aikaisin kenenkään kohdalle. Se tuli aivan sallimuksen mukaan. Tuli kuin ihana uni ja rauhoitti väsyneen sankarin. Jo paljon aikaisemmin olin pakottanut ajatukseni pois vainajan omaisten ajatuksista, sillä sitä ei meistä kukaan olisi jaksanut pitkältikään, ja sota vain jatkui.

Aamu alkoi vihdoinkin sarastaa sillekin yölle. Pojat huokailivat ja hourivat, ja minä katselin heitä, kuin aaveita aamun kajossa. Oli helpotus, kun voi avata ikkunan ja sammuttaa petromaksin. Tuuli puhalteli raikkaasti, ja täydellinen hiljaisuus valitsi linjoilla. Poikani eivät aavistaneet, kuinka lähellä tuota heille niin merkityksellistä tapahtumapaikkaa vielä olimme.

Kuulin läheltä kutsuttavan lottaa ja käännyn ikkunasta pois. Kutsuja oli tällä kertaa keski-ikäinen alikersantti. Hän pyysi minua rukoilemaan kanssaan "Isä meidän". Siinä me kaksi huonoa, hän sairaudesta heikko, minä muuten kelpaamaton mielestäni edes esirukoilijaksi, liitimme kädet ristiin ja rukoilimme yhdessä ehkä molemmilta kauan unhossa olleen lapsuudessa opitun rukouksen. Toivon, ettei minun koskaan enää tarvitsisi elää niin vaikeaa hetkeä. Ääneni murtui ja minä itkin. Itkin kai eniten sitä, etten osannut ohjata tätä matkalle lähtevää. En osannut tarttua hänen käteensä ja kertoa Vapahtajan suuresta anteeksiannosta.

Olin vuoden sodan alkamisesta lukien kenttäsaarialassa. Paljon sinä aikana näki ja koki, mutta tämä yö on kuitenkin pyrkinyt päällimmäiseksi "muistojen lippaassa". Siitä yöstä saa pienen kuvauksen kaikesta, mitä lääkintälottakin sai kokea. Useimpien lottien koulutushan oli vain "petäamista", sidontaharjoittelua ym. pientä aputoimistusta, jonka voi hoitajattarien avuksi tehdä. Teoria ja käytäntö eivät tässä asiassa käyneet ihan yksiin. Lottien selviäminen sentään joten kuten monista vaikeuksista KS:ssamme on laskettava kokonaan ymmärtävien sairaanhoitajien ja lääkäreiden ansioksi.

Pääsidettä tarkastetaan sairaalassa

KAARLO ERHO

"Sanoit

AURINKO ei nähtävästi ollut aivan kokonaan unohtanut meitäkään, koska se levitti naamansa leveämpään hymyyn ja katseli meitä kirkkain silmin levitellen suloista lämpöään kautta kivierämaan, jossa me kyyhöttelimme kukin omissa touhuissamme. Tosin ympärillä olevista lukuisista pikku lampareista yritteli nousta utumaista usvaa, joka hie-man tasoitti lämpöä, ettei se sentään aikaansaanut aivan troopillista kuumuutta. Auringonloiste oli kuitenkin niin voimakasta, että se sai meidän karun olinpaikkamme vuorten seinämät kimaltelemaan entistään kirkkaampina.

Me tundrasoturit olimme tietysti iloisia moisen luonnonihmeen havaituamme, sillä varhemmin täälläoloajanamme emme juuri olleet aurinkoa nähneetkään. Pidimme tätä ylellisyyttä jonkinlaisena leppymisen merkinä sallimuksen taholta meidän suhteemme. Mutta luulimmepa me mitä tahansa, tosiaasia oli, että aurinko paistoi, niinkuin sekä, että minun ja toverini Raitasen oli lähdeittä vartiovuorollemme.

Vartiopaikkamme oli "harakanpesän" laidassa, mutta mieleemme olivat siitä huolimatta virkeitä kuin kuukauden vanhalla ahvenella. Tuskin muistimme olevamme mukana sotatouhussa, sen paremmin kuin muistimme "harakanpesän" vaarallisuuttakaan.

Painauduimme siis virkeinä poikina vielä yökastesta tuoreena olevalle kalliolle pitkäksemme ja aloimme tähyillä vastakkaiselle puolelle tarkkailaksemme naapureittemme touhuja. Uskoimme, että nyt, kun näkyvyys oli näin mainio, ilmaantuisi varmaan meillekin jokin tilaisuus lausua sanasemme määrätystä asioista, sikäli kuin naapurit rupeaisivat liikehtimään omalla puolellaan.

Olimme varustautuneet varta vasten tällaista kir-

han, että kyllä siellä hymy hyytyy!”

Tundrasoturien päivät poikkesivat muiden rintamanosien miesten päivistä. Tunturien jylhä avomaasto vaati usein toisenlaisia ”toimenpiteitä” kuin etelämmässä oli silloin tapana. Seuraava tuokiokuva on Kalastajasaarenon taisteluista.

kasta ilmaa silmällä pitäen. Olimme ottaneet tavanomaisten käsikranaattivarustuksen lisäksi viereemme myös suomalaisen pystykorvan, jollaista olimme tottuneet pitämään maaliin osuvana aseena, vaikka ei erikoisemmin hyvin tähtäisikään — varsinkin lyhyillä matkoilla, jollaiset täällä kivierämaassa tulivat kysymykseen. Raitasella oli tietysti myös ”koopeensa”, jota hän ei laskenut kädestään edes nukkuessaan. Emme olleet siis suinkaan huonosti aseistettuja, varsinkin kun ottaa huomioon, että vierellä oli melkoinen kasa erilaisia käsikranaatteja.

Monipuolisesta aseistuksestamme huolimatta näytti siltä, ettei sinä päivänä syntyisi mitään kahakkaa, sillä naapurit eivät tuntuneet olevan ensinkään tappeluulella. Vaikka kuinka tarkkaan tähyilimme, emme havainneet liikettä toisella puolella. Siellä oli hiljaista kuin Tutankhamonin haudassa ennen egyptologien sinne tunkeutumista. Taisimme vähin kiroillakin huonoa tuuriamme.

— Ne taitavat ottaa auringonkylpyjä, Raitanen virkkoi hetken mietittyään. — Ja nyt kun olisi niin hiton hyvä tilaisuus näyttää niille, että osataan sitä ampua meilläkin, vaikkei meillä olekaan kiikarikiiväreitä eikä tarkka-ampujia.

— Niin, niin, huokailin minäkin. — Luulin jo, että tänään sitä soditaan, jos koskaan, mutta luulo ei näy olevan tiedon väärtti rintamallakaan.

Raitanen kääntyi toiselle kyljeleen, katsoi minua suoraan silmiin ja haastoi harmissaan: — On har-

min paikka, etten saanut koettaa pystykorvani kuntoa, sillä tällaista päivää tuskin toista tulee näille kairoille, jos vaan vanhat merkit paikkansa pitävät...

Keskustelu tyrehtyi, sillä kumpikin kuulimme aivan selvästi ihmisen rykäisyn naapurin puolelta. Paikallistimme sen oitis erään juuri meitä vastaapäätä olevan kiven takaa kuuluneeksi.

— Nyt ne pirut ovat sittenkin liikkeellä! Raitanen kuiskasi niin kuuluvasti, että se kuului varmaan naapurinkin korviin.

Terästimme kuuloamme, samalla kun tähyilimme tarkkaan naapurin maisemia. Kohtapa tulivatkin vaivamme palkituksi. Aivan suoraan edessämme asken mainitsemani kiven takana valmistuivat naapurit vartionvaihtoon, koska näimme silloin tällöin miehen pään tai raajan vilahtavan kiven takaa näkyviimme. Toisinaan tuntui siltä, että tuollainen näkymä kesti niin kauan, että siihen ehtisi tähdätä, jopa laukaistakin.

— Rukouksemme ovat tulleet kuulluiksi! Raitanen kuiskasi hiljaa korvaani. — Panehan pyssysi kuntoon.

Olinkin jo vetänyt kiväärini ampumavalmiiksi ja poistanut varmistimen.

Odotimme jännittyneinä tilaisuuttamme. Kunhan vain joku tuolla kiven takana olisi niin varomaton, että pitäisi päätään näkyvissä edes minuutin verran, niin me puolestamme toimittaisimme hänet parem-

mille metsästysmaille. Lopulta tuo tilaisuus tulikin. Kaksi päätä, melkeinpä yhtä aikaa, ilmestyi kivenreunan yläpuolelle, eikä niillä näyttänyt olevan minkäänlaista meininkiä vetäytyä takaisin suojaan.

Innostuneena kuin ritsallaan varpusta tähtäivät koulupojat tähtäsimme kumpikin maaliksemme valitsemaamme päätä, ja kun olimme saaneet ne kunnolla jyvälle, laukaisimme melkein yhtäaikaa.

Päät katosivat oitis kiven taakse.

Odotimme korvat tynnyreinä kiven takaa kuuluvaa tuskanhuutoa, mutta tuskanhuutojen kuulemisen sijaan näimme, miten kiven takaa kohosi esiin sotilaslakki jonkun seipään päähän pistettynä. Tämä vekotin alkoi heilua ilmassa kahtaanne, niin kuin ampumaradalla näyttäjät heiluttavat markkeerauslevyään. Samanaikaisesti kuulimme valtavaa naurunremakkaa ja sen tauottua selvästi kuuluvan huudon:

— Po obéin storonám mimo! (Molemmiin puolin ohi!)

— On niillä piruilla huumorintajuakin, Raitanen virkkoi. — Mutta kyllä mä panen asiat vielä siihen sorttiin, että hymy hyyyty tuolla kiven takana, saat

olla varma siitä! Samalla hän jo haparoi konepistooliaan.

Katselin toverini puuhia, kun hän alkoi konepistooliineen hivuttautua taaksepäin asemastaan. Päästyään turvallisen välimatkan päähän hän alkoi juosta suojaavan kallionkupeen turvin meistä oikealle ja katosi sen jälkeen pian näkyvistäni.

Vaikkei hän ollut maininnut mitään tarkoituksesta, aavistin sen heti: hän hiippailee tuon kivisen rajapaalun seutuville, josta käsin voi sijoittaa joitakin kp-sarjoja naapureitten suojapaikkaan. Eikä minun tarvinnut kauan odotellakaan, kun näin Raitasen matelevan tuota kiviröykkiötä kohti sileätä kalliopintaa myöten.

Tällä välin vihollisotilaat näyttäytyivät toistamiseen, ja minä pamautin. Ehdin olla jo varma osumisestani, kun äskeinen pilailu uusiutui. Huutoja vain taisi olla useampia kuin äsken, samoin naurajia.

Kun Raitanen ehti omalle hollilleen, antoi hän ”koo-peensa” yskähdellä joitakin sarjoja, ja niillä oli tarkoitettu tehonsa. Heti syntyi liikettä kiven takana, yritti joku juosta sieltä pois päinkin. Mutta

Uloin vartiopaikka Jäämeren rannalla

"Piiska" vartioimassa Jäämeren rannikkoa Kalastajasaarenon ja Petsamon sataman välillä kesällä 1941

Kalastajasaarenon kannaksen huolto toimii: muonut, ammukset ja poltto- puut kuljetettiin hevosen selässä kantosatuloihin 15 km taival. Poluumatkalla oli lievemmin haavoittuneita kyydissä

Raitanen oli säälimätön, hän teki työnsä perusteellisesti. Vasta sitten, kun kiventakana tuntui olevan aivan hiljaista, hän alkoi vetäytyä pois palatakseen vartiopaikalleen.

— Sanoinhan, että kyllä siellä hymy hyyytyy, Raitanen kuiskasi paneutuessaan pitkälle viereeni.

Pian saimme mekin vähän nauramisen aihetta, sillä vihollisen puolelta alkoi sataa kranuja Raitasen äskeisen olinpaikan ympärille, mutta siellähän ei ollut enää ketään. Tätä touhua katsellessaan Raitanen sanoi.

— Tekisi oikein mieli mennä heiluttamaan ja huutamaan, että kaikki ohi joka puolelta. Sain hänet kuitenkin luopumaan tuosta päähänpistosta, mutta ajatuksesta luovuttuaankin hän mutisi: — Pitäisihän meidänkin tuki näyttää omaavamme jonkin verran huumorintajua.

Toverini into lauhtui kuitenkin pian, sillä ammuttuaan jonkin sarjan äskeiseen maaliin suuntasivat viholliset heittimensä meidän asemiamme kohti, joten hytyi se hymy meiltäkin — ainakin sillä kerralla.

Pirkka Trikoo Oy

Tampere

Trikoo- ja Sukkatehdas

MITTAPUKU VALMIINA ELANNON TAVARATALOISTA

Aleksanterink. 9

Siltasaarenk. 8—10

Ässä-rykmentin sotaa sammakkoperspektiivistä

III

Tietysti meidänkin "sankarijoukollamme" olivat kaikki kokemattomien ja kuriin tottumattomien sotilaiden tavalliset viat ja virheet. Niinpä kaasunaamarit lensivät tiepuoleen jo marssin alkuvaiheessa ja useimmat meistä heittivät lapionsakin samantien. Ne olivat mielestämme turhaa painolastia muutenkin raskaitten kantamuksiemme lisänä, vaikka jo ensimmäisissä taisteluissamme jouduimmekin katkerasti katumaan sitä lapioiden osalta. Kaivautuminen vaikka hiekkakankailakin ilman lapiota ei ole helppoa eikä hauskaa. Joku hyväuskoinen heitti kypäränsäkin tienoheen niin ajattelematonta kuin se olikin. Eiväthän monet helsinkiläiset käytä edes hattuakaan siviilioloissa!

"Eversti"

Joukkueemme "junailijana" Vääräkoskelle saaka oli vain "tavallinen" reservin vänrikki, silloinen lakitieten ylioppilas, myöhemmin varatuomari ja luutnantti Sarva, mutta porukkamme oli siitä ihmeellinen, että rivimiehenä ja ryhmänjohtajana oli joukkueessamme — "eversti". Tosin hän kanta-korteissa kanto vain korpraalin vaatimatonta arvoneimä, mutta jo kuljetusvaiheessa sai hän everstin lempinimen. "Eversti" Puttonen oli joukkueessamme välttämätön pelle ja huumorin ylläpitäjä. Hänen liioiteltu sotilaallisuutensa, hiukan Linnan jousimies Honkajoen tyyliin, antoi toisille monta hauskaa hetkeä.

Vaikka joukossamme alunperin olikin aliupseerivahvuus huomattava — tavallisina kiväärimiehinä palveli pari kersanttiakin, joille ei löytynyt sotilas-arvoa vastaavaa vakanssia —, sai kait juuri Puttosen huomiota herättävä esiintyminen joukkueenjohtajan huomion kiintymään häneen ja hän sai kivääriryhmän johtaakseen. Jo ensimmäiset yritykset näyttivät, ettei hänellä ollut aavistustakaan edes tavallisesta komennustyylistä, mutta hän ratkaisi pulman näppärästi jakamalla ryhmänsä kahteen osaan ja antamalla komentovallan puoliryhmän johtajille.

— Kas vain, Puttonen leikkii everstiä, sanoi huumorintajuinen komppanianpäällikkömme, ja niin sai everstin titteli tavallaan virallisen vahvistuksensa.

Väkivaltaisen tiedustelun aikana Suokumaalla onnistui joukkueemme sieppaamaan ensimmäisen sotavankinsa, hampaisiin asti aseistetun turkmeen.

nin. Vangin sieppaaminen ei vaatinut suurtakaan urhoollisuutta, mies kun käveli kaikessa rauhassa vastaamme metsäpolulla ja nosti kiltisti kätensä yrittämättäkään turvautua neljään käsikranaattiinsa tai konepistooliinsa. Komppanian päällikön kysyessä, kuka vangin oli siepannut, ilmoittautui Puttonen ja sai tehtäväkseen marsittaa vangin pataljoonaan. Hän viipyi matkalla kaksi vuorokautta ja ilmoittautui palvelukseen vasta palattuamme leiripaikalle. Silminnäkijät väittävät hänen tulleen pataljoonan esikuntaan kädet housuntaskuissa, vangin kävellessä edellä kantaen saattajansa konepistoolia. Tietysti ilman lipasta. Eihän Puttonenkaan sentään niin hyväuskoinen ollut! Tästä tempauksesta Puttonen sai VM 1:n, mutta ikäväksemme katosi "Eversti" riveistämme saatuaan ennen varsinaisen etenemisvaiheen alkua vihkimisloman. Siltä hän palasi vasta Äänislinnassa kotiuttamista odotellessamme, edelleen poikamiehenä. Väliajan hän oli "etsinyt" yksikköään kaikista mahdollisista ja etupäässä mahdottomista paikoista rintaman takana. Miten hänelle sen jälkeen kävi, voi vain arvata.

Eräs pienimmistä

Puolijoukkueeseemme kuului eräs pieni, hintelä ja kaikinpuolin mitättömältä näyttävä mies, joka ei eronnut muista mitenkään, ellei ehkä juuri siinä, että hän koetti välttää huomiota ja jollakin tavoin näytti vielä pienemmältä kuin olikaan. Muistaakseni hän oli siviiliammatiltaan räätäli, mutta en ole varma siitäkään. Parhaiten kuvaa hänen olemustaan ehkä se, etten tänäkään päivänä muista hänen nimeään. Kukaan ei olisi voinut aavistaa, että hänessä piili sankari, ilman sitaatteja tai ilkeää vivahdusta tuon niin paljon väärinkäytetyn sanan kohdalla.

Eteneminen Kuurmanpohjasta Säiniölle 21. 8.— 28. 8. oli raskasta. Niin raskasta, että useimmille meistä ei ole jäänyt siitä juuri muuta kuvaa kuin epämääräinen muisto vuorokausia kestäneistä marssista kulon polttamalla hiekkanuttimilla, unen puutteesta ja ravinnon tarpeesta, joskus janostakin. Tietysti jouduimme taisteluihin, mutta monta kertaa olivat nekin kuin unennäköä. Väsyneet miehet olivat iloisia saadessaan heittäytyä pitkäksen, vaikka se olisi tapahtunut — ja tapahtuikin usein — vihollisen tulen alla.

URHO YLITALO

PUNAISET TOMAATIT

TÄMÄ vaatimaton kertomus pyrkii kuvaamaan sotaa Suomen suurimmassa erämaassa, josta en edes tiedä millä yleisnimellä sitä kutsuttaisiinkaan. Sanoikaamme sitä kuitenkin itä-Lapiksi, jota lännessä rajoittaa Jäämerentie, pohjoisessa meri, etelässä Kannanlahti ja idässä Kuollan niemimaa.

Siinäpä "vainiota" kerrakseen vähäisille sotajoukoille hallittavaksi! Tosin saksalaiset hallitsivat Jäämereen rajan suunnassa laskevaa vähäistä Litsajokea aina latvoille saakka, ja suomalaiset Kannanlahtea sekä siitä hiukan pohjoiseen (en tiedä tarkalleen kuinka monta poronkusamaa) — mutta sitten tämä valtava välimatka kuului yhdelle ainoalle pataljoonalle, jota kutsuttiin komentajansa mukaan "Erillinen osasto Pennanen", eli lyhennettynä Er.Os.P.

Nykyinen kenraalimajuri Antti Pennanen, joka uskollisesti pysyi komentajanamme sodan alusta sen dramatisen loppuun saakka, sai miehiltään lempinimen "meidän Antti". Tuskin on tarpeellista kovin monisanaisesti kertoa pidetyn komentajamme korkeasti kunnioitettavista ominaisuuksista ihmisenä ja sotilaana, mutta Er.Os.P:n henki ja luonne niissä erikoisolosuhteissa, missä se joutui toimimaan, ei tulisi oikealla tavalla kuvatuksi ilman häntä. Komentajan ja miehistön suhde oli erittäin läheinen, luottamuksellinen ja tiivis. — Tämä oli sitäkin merkittävämpää, koska porukka oli kokoonpantu Lapin villoista jätkistä, joita oli täy-

Juuri tässä vaiheessa "unohtuivat" liiat pakkaukset helposti tienoheen ja joitakin heikoimpia jäi jälkeenkään. Pieni räätälimme ei kuulunut heihin, vaikka sitä olisi voinut odottaa. Sisukkaasti hän pysyi mukana ja kuljetti kantamuksensa siinä missä suuremmatkin. Sen vaiheen aikana näin monelta loppuvan sekä hermojen että sisun, mutta en häneltä. Hän jäi joskus jälkeen, mutta saavutti hetken levättyään toiset, vaikka jokainen näki hänen olevan katkeamispisteessä.

Kun ennen Säiniötä jouduimme kaivautumaan aseisiin jollekin nimettömälle autiolle palokan-kaalle, huomasin ihmeekseni, että hän kuului niihin harvoihin, joilla oli mukanaan sekä kenttälapio että kirves. Koko raskaan etenemisvaiheen hän oli kestänyt pelkän sisunsa nojalla. Voimia hänellä ei ollut sanottavasti tuhlattavaksi. Jos sodassa sellaisista ansioista yleensä annettaisiin kunniamerkejä, olisi hän sellaisen ansainnut, vaikka hän itse tuskin huomasi sitä ajatella. Luulen ettei hän saanut edes vaatimatonta VM:ää. Hän oli liian pieni huomattavaksi.

Mieluinen uutuu

kaikille hyvän kahvin ystäville!

PAULIGIN
paine pakattu

HUOMIO
EKSTRA - sekoitus

HUOMIO EKSTRA-sekoitus on suomalaisen maun mukainen, voimakas ja erittäin riittoisa kahvi, joka painepakataan uudenaikaisella "pressure pack"-menetelmällä paahtotuoreena aromitii- viisiin 400 g peltipurkkeihin.

pannukahviksi leikattuna —
keltainen tunnus

suodatinkahviksi leikattuna —
sininen tunnus

Nauttikaa nyt oikein hyvää kahvia

-tietysti **PAULIGIN**
laatusekoituksia!

Pauligin on hyvän kahvin tuottaja jo vuodesta 1876.

Tammer Tehtaat Oy
TAMPERE

Koko perhe on innostunut

eSSes juustoihin

100 g MUOVIRASIOISSA

KYMMELI
kuminalla maustettu
TOMAATTIJUUSTO
raikas ja ravitseva
TYROLI
sellerinmakuinen
TURNAJAISJUUSTO
voimakas sinihomejuusto

- VAAKUNA
- nyt myös muovipakkauksessa
- Keinosuolipakkauksessa
- KINKKUJUUSTO
- aivan uusi juustolaatu

SUOMEN SÄILYKE Oy

Juusto-osasto
Helsinki

eSSes EMÄNNÄN HERKKURESEPTJÄ

Lämpimät voileivät

Ranskanleipäviipaleille tai voileipäkeksille levitetään hieman sinappia tai majoneesia ja KINKKUJUUSTOA; paistetaan voidellulla pellillä tai vuossa miedossa uunilämmössä n. 10 min. tai siksi, kunnes juusto on osittain sulanut. Koristeeksi hakattua persiljaa tai ruohosipulia. **Maista — ihastut!**

dennetty rajamiehillä, lappalaisilla ja sieltä täältä kootuilla asevelvollisilla. Joka korsussa puhuttiin melkein kaikkia suomen murteita ja tuskin kahta miestä oli kotoisin samasta pitäjstä yhden korsulisen puitteissa.

Mutta yhä vieläkin, milloin vain pitkin maailmaa harhailevat Er.Os.P:n miehet sattumoisin tapaavat toisensa, niin jätkinä savotoissa kiertelivät kuin kaupungeissa tai kylissä asuvat — niin, missä vain kaksi tai kolme heistä kohtaa toisensa, siellä muun ohella muistetaan poikkeuksetta kysäistä toiselta: — ”Missähän Meidän Antti nyt oleskelee?”

Meillä ei ollut eräästä romaanista tuttuja ”keljuja” upseereita. Luullakseni tämä johtui osaltaan siitäkin, että komentajan auktoriteetti hallitsi kaikkia, niin heitä kuin muitakin. — Sitäpaitsi, Lapissa pyrkii kaikki olemaan hiukan toisin kuin muualla.

Kerran eräs sotakirjeenvaihtaja poikkesi tutustumaan osastoomme ja kirjoitti lehteensä mm. tähän tapaan: ”Täällä tapahtuu niin ihmeellisiä asioita ja niin monia sellaisia, joita sodassa harvoin koetaan, että niistä voisi kirjoittaa paksun romaanin.”

Mutta jätetään nyt toistaiseksi romaanien kirjoittelu ja rajoitutaan vain yhteen tapaukseen...

Oli syksy Lapissa, juuri ”ruskan” aika, jolloin tunturit ja metsät liekehtivät kirjavissa väreissään. Sointuvan vastakohtaisuutensa sille asettivat Luttojokivarressa viihtyvät tummat korpikuuset, jotka sojottivat jylhinä ja muita pitempinä ja joista oli apua silloinkin, kun etäältä paikallistettiin joen sijaintia. Muualla ei sellaisia esiintynyt kuin nimeksi.

Olin saanut komppaniasta määräyksen lähteä majapaikastamme, joka sijaitti Luttojoen varrella, viemään muonaa ja postia linnuntietä n. 100 kilometrin päässä sijaitsevaan kenttävartiioon. Matka kulki vinosti rajan suunnassa pohjoiseen, eikä vihollispartiovaara ollut suinkaan vähäinen, mutta suojanahan oli meille niin tuttu metsä ja laaja selkonen. Mukaani annettiin 13 miestä ja 8 kantoporoa, jotka syksyn ajasta huolimatta olivat kurjan ja takkuisen näköisiä. Niillä oli karvaakin vain paikakapaikoin, sillä niillä oli kannatettu muonaa koko kesän ajan etäällä sijaitseviin kenttävartiioihin. Mutta ne olivat siihen hommaan jo tottuneita ja sitkityneitä.

Tuonpituinen matka niissä oloissa oli tavallisesti vain lyhyt pyrähdys, ei edes huomionarvoinen, ellei siellä sattunut tapahtumaan yhteenottoja. Liioin ei tuollaisella matkalla tarvittu kartoja, mutta ellei matkassa ollut seudun moneen kertaan matkanneita ja tuntevia, otettiin lähtiessä kartalta lukemat tupakkalaatikon kanteen ja tyydyttiin pelkkään kompassiin, kaiken varalta. Samoin tein myös minä ja niin tuo neljän vuorokauden matka alkoi.

Ainoa kertomisen arvoinen tapaus sattui menomatalla, puolivälissä taivalta. Näimme nimittäin pienen ilmataistelun aivan yllämme, tai oikeammin sitä voisi kutsua kahakaksi — niin ainutlaatuinen kuin se siellä sattuihin olemaan. En muista koko ajalta muuta tapausta juuri niillä seuduilla. En niinkään tiedä, mikä oli kahden venäläisen pommarin päämäärä niiden yhtäkkiä ilmestyessä kaukaisen ja tyhjän erämaan ylle. Ehkä ne yrittivät sieltä käsin lähestyä Petsamon tärkeitä satamia ja tukikohtia — mutta joka tapauksessa ne jyrisivät kohdalle — ja

siinä samassa oli kaksi saksalaista "mersua" paikalla. Alkoi hurja kaartelu ja kiertely, nousut ja syöksyt, joiden merkityksestä meillä tavallisilla "mosareilla" ei ollut aavistustakaan.

Välillä kuului kiiivaita laukaussarjoja — ja taas pörinää, surinaa ja syöksyjä. Yhden venäläisen hävittäjänkin näin varmuudella sen syöksyessä ylhäältä niin alas, että luulin sen lentävän päistikkaa maahan. Se kiisi melkein ääneti aivan puiden latvain yläpuolella lentäen, pakeni tunturin yli itseään keikauttaen kuin selkäänsä saanut rakki koirajoukosta. Sitten kuului valtava räjähdys, ja hetken kuluttua näimme arviolta 5 kilometrin päässä sankan savupatsaan, joka nousi verkkaisesti ylös syksyiseen ilmaan. Sitten oli taas hiljaista kuin haudassa. Erämaa oli entisensä, kuin ei koskaan mitään olisi tapahtunutkaan, eikä ota lukuun jonkun köyhän kolttalappalaisen kalastelua jollakin yksinäisellä järvellä — mutta sehän kuuluu siellä pikemminkin luontoon kuin erikoistapauksiin.

Arvailen keskenämme, olisiko alasammuttu oma — toisin sanoen saksalainen — vai viholliskone, me jatkoimme matkaamme määränpäähän, sillä ei sopinut ruveta tekemään sivuhyppyjä, etteivät kalliit sapuskat olisi pilaantuneet ja joutuneet vaaraan.

Saikkatauko perillä ja suunnistus takaisin tuloreittiä noudatellen. Käytimme yöhämärätkin matkantekoon ja lepäsimme vain pimeän ajan. Paluumatkalla pysähdyimme juuri sille kohtaa, missä alasammutun koneen piti sijaita. Oli tyyppillinen

kuulas ja tyven syysilta. Noustuamme lähteäksemme joku joukosta huomasi etäällä korkealle ylös nousevan ohuen savupatsaan, juuri sille kohtaa, minkä arvelimme koneen putoamispaikaksi. Siinä sitten hetken neuvoteltuamme tulimme siihen tulokseen, että sama kone siinä vielä savuaa, tai sitten meikäläinen partio on ehtinyt sinne tutkimaan alasammuttua konetta. Myöhemmin kuulimme koneen olleen venäläisen pommikoneen ja siinä kolme miestä, jotka olivat saaneet surmansa. Emme katsooneet tarpeelliseksi lähteä lähemmin tutkimaan tilannetta, vaan palasimme pataljoonaan.

Komppanianpäällikön ja joukkueenjohtajien hetken ihmeteltyä, miten selvisin kommelluksitta matkasta ilman karttaa pelkkien lukemien varassa selitin heille, että se on kokonaan hyvän sotilaskoulutuksen ansiota ja että olen saanut aliupseerikoulun maasto-opissa täyden kympin. He uskoivat asian ja sain mennä lepäämään.

Mutta tuskin olin oikaissut itseni korsun lavitsalle, kun sain sanan, että pataljoonankomentaja kutsuu minua puheilleen. Lähdin heti paikalla hiukan ihmetellen, miten komentaja saattoi olla niin erikoisen kiinnostunut mokomasta vähäisestä reissusta.

Komentaja asui pahviteltassa — luultavasti siitä syystä, että se näin kesäaikaan oli hänen mielestään mukavampi kuin korsu. Koputin muitta mutkitta ovelle, sillä meillä ei tavallisesti tarvinnut anella "audienssia" adjutantin kautta, joskaan tiettyä sotilaallisuutta ei milloinkaan unohdettu.

PUUTARHASTA TERVEYTTÄ JA VIRKISTYSTÄ

Hankkija toimittaa puutarhaanne:

- taimistotuotteita
- siemeniä
- kasvinsuojelulaitteita
- puutarhatyövälineitä

Kevään lähetyksissä saapuvat jälleen ulkolaiset kukkasipulit ja -mukulat, jotka tuonnin vapauduttua ovat taas saatavissanne.

Kaikissa puutarha-alan asioissa voitte luottamuksella kääntyä lähimmän myyntikonttorimme tai jäsenosuuskaupamme puoleen.

 HANKKIJA

Niinpä kehoituksen saatuani astuin sisään ja ilmoitin asiaankuuluvasti tulostani. Komentaja istui pöytänsä ääressä selin minuun ja vain kerran vilkaisi taakseen. Muodollisuudet eivät olleet hänelle tärkeitä tekijöitä sotaoloissa, niinkuin asian ymmärrän. Sain kehoituksen istua. Komentaja puuhailli jonkin tehtävänsä kimpussa ja virkkoi sieltä olkansa ylitse:

— Syöttekö tomaatteja?

— Kyllä, herra eversti!

— Sain rouvaltani tänään tomaattipaketin, joka on tuossa pöydällä. Siinä on sokeria ja suolaa myös. Syökäähän.

Minua ei tarvinnut kahta kertaa käskeä, sillä olin jo huomannut pöydällä pahlakissa olevat tomaatit, jotka kimaltelivat himmeänpunaisina hämärässä öljylampun valossa. Punakylkiset tomaatit, joita en ollut edes nähnyt vuosikausiin! Ne saivat veden kilahtamaan kielelleni.

Sekunnin ajan mietin, pitäisikö minun osoittaa tiettyä häveliäisyyttä ja maistaa vain yhtä niistä, vai söisinkö niinsanoakseni reilusti. Tyydyin sentään kolmeen isoon tomaattiin, otin sokeriastian ja siirryin istuimelleni niitä syömään. Tein niin, koska en olisi viitsinyt useampaa kertaa ravata komentajan tomaattiaarteella. Haukkasin loven tomaattiin ja kaadoin sen täyteen sokeria — niin luulin — muuta kun otin seuraavan suupalan, tunsin tahmean, vastenmielisen suolan kirvelevän suutani. Vähältä piti, etten vaistomaisesti sylkäissyt koko suullista permannolle — ja niin olisin tehnytkin, ellen olisi istunut komentajan teltassa. Vesi sirisi silmistäni, mutta onneksi komentaja edelleenkin istui selin minuun ja oli syventynyt karttoihinsa. Sotilas syö, minkä kerran syödäkseen ottaa, ajattelin ja nielaisin suupalani. Panin suolaa vielä toisiinkin tomaatteihin, eikä pieneen astiaan tainnut jäädä sitä paljoakaan jällelle.

Luultavasti herra eversti kuuli, milloin minun suuni lakkasi mouruamasta, mutta kysyi vielä varmuuden vuoksi, enkö ottaisi lisää. Kiitin ja sanoin saaneeni tarpeekseni. Sitten hän käski minun tulla karttojensa ääreen ja tiedusteli paikkaa, mihin arvelin sen lentokoneen pudonneen, jonka olin matkallani nähnyt.

Osoitin kartalta paikan ja eversti näytti tyytyväiseltä.

MIEHEKKÄÄN
MIEHEN
KENKÄ

PARTOLAN KENKÄTEHDAS OY

Tampere

Suomalaisten sotaa
vieraiden lippujen alla

NIILO LAUTTAMUS

VIERAAN KYPÄRÄN ALLA

"Sodan kuvauksena se Linnan romaanin rinnalla kohoaa
meillä toisena lajissaan kansainväliseen kärkiluokkaan"
(Itä-Häme)

400 siv. 560/780:—

Jo 5. painos, 30. tuhat!

Gummerus

SUOMEN
KAAPELITEHDAS
OSAKEYHTIÖ

Hämeen Kenkätehdas Oy

Tampere

SAMPO
rakentaa Teille vahvan
vakuutussuojan

palo-	metsäpalo-	
to-	auto-	au
autokuljetus-		t
tapaturma-	murto-	
ryöstö-	vastuu-	p
polkupyörä-	vesijohto-	
lasi-	sade-	s
a	ym. vakuutuksia	

Vakuutusyhtiö **SAMPÖ**

**Valitkaa saappaanne
maaston ja kelin mukaan**

Valitkaa ne Nokian monipuolisesta
kumisaapasvalikoimasta.

Suomen Gummitehdas Osakeyhtiö

NOKIA ■

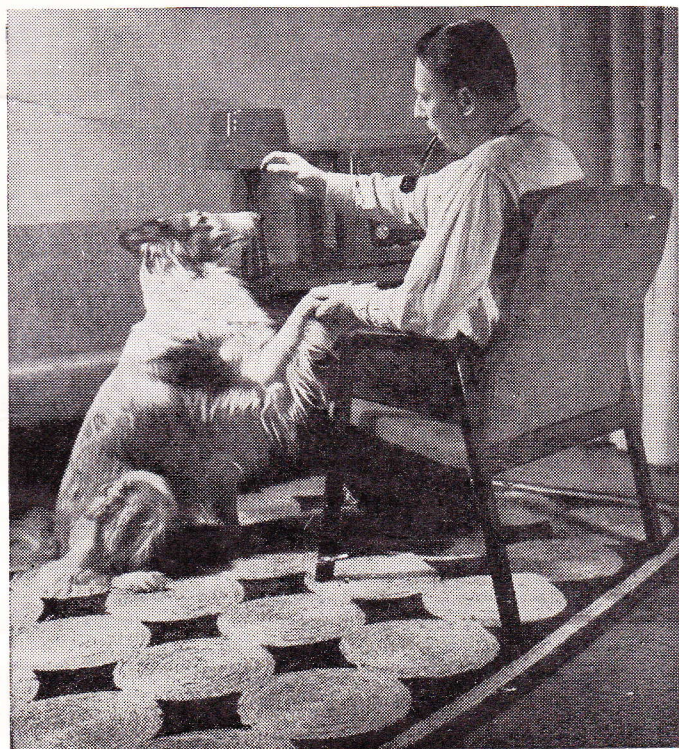
COLUMNNA
– terveystuoli
selän hyväntekijä

Columnna – terveystuoli, jota
vain Asko valmistaa, kuuluu
nykyisin jokaisen selkensä ter-
veyttä ajattelevan ihmisen ko-
tiin lepo- ja oleskelutuolina.

Askon myymälöistä kautta maan

A S K O

Kauniin kodin tavaratalo

Vesijohdot tietysti

kuparista

myös omakoti- ja talousrakennuksiin, koska se on **syöpmätöntä**.
Putkisto on aina siisti. Ohutseinäisenä se on **helposti toimittava**
tavaa ja **asennettavaa**.

Varmat liitokset saadaan kapillaarijuotoksiin.

Pienimittaiset putket ovat nyt huokeita ja niitä voidaan toimittaa myös kiepillä.

Kupariputkisto on käyttäjälle taloudellinen.

Hintaesimerkkejä	Putkikoko mm	Putkikoko mm	suorina pituuksina ilman lvv.
8/6	67	—	/m
10/8	82	—	/,,
12/10	98	—	/,,
14/12	114	—	/,,
17/15	139	—	/,,
22/19,6	214	—	/,,

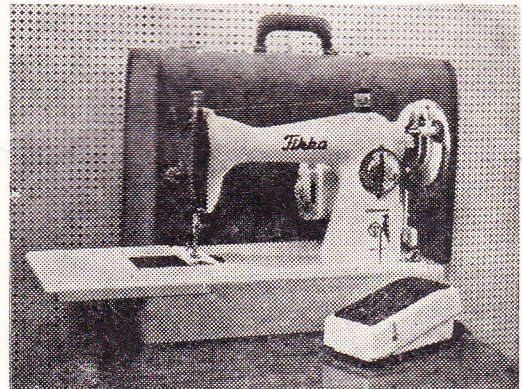
Outokumpu Oy

Helsinki, Malminkatu 16
Puh. 10510

Hyvät herrat.

Tiedättekö, miten mieluisaa meille on ommella helppokäyttöisellä ja sirolla ompelukoneella. Suomalaiset TIKKA-koneet ovat nyt suosiossa. Kaikki puhuvat niistä.

Yllättäkää vaimonne!

Yllättäkää vaimonne lahjalla, jota hän ei koskaan unohda, yllättäkää hänet TIKKA-ompelukoneella. Hän saa TIKKA-ompelukoneellensa 5 vuoden tehtaantakuun ja maksuttoman huollon. Varosien saanti on luonnollisesti parhaiten turvattu TIKKA-ompelukoneilla. Ajatelkaa sitäkin!

Oy Tikkamyynti Ab

TIKKAKOSKI

Helsingin myymälä: Kaivokatu 10, puh. 662 267

EDUSTAJIA KAUTTA MAAN

Valitkaa näistä:

- PERHE - TIKKA
- MATKA - TIKKA
- KAAPPI - TIKKA
- TIKKA - AUTOMAATTI

valitsette oikein